ISRAEL FRA 1948 TIL 1958

I.

FRA POLITISK SELVSTÆNDIGHED MOD ØKONOMISK UAFHÆNGIGHED

HERBERT PUNDIK

FN'S DELINGSPLAN FOR PALÆSTINA OG BESTRÆBELSERNE FOR AT FORHINDRE DENS GENNEMFØRELSE

Fredag eftermiddag, d. 14. maj 1948, mødtes det jødiske nationalråd i Tel Avivs museum og stående under billedet af Theodor Herzl[1] erklærede David Ben Gurion den tredie jødiske republik[2] for oprettet. Den samme nat, et minut efter midnat, gik Englands højkommissær, Sir Allan Cunningham – den syvende siden England overtog mandatet over Palæ-

[1] Theodor Herzl var født i Budapest, d. 2. maj 1860, død i 1904. Virkede som journalist og dramatiker i Wien ved førende blade og i det omfang, hvormed han beskæftigede sig med jødiske problemer, kæmpede han for jødernes assimilation i de lande, hvor de levede. Som korrespondent for Wiener avisen »Neue Freie Presse« oplevede han i Paris processen mod den fransk-jødige kaptajn Dreyfus, der blev anklaget for landsforræderi og uskyldigt dømt. Processen, der var af antisemitisk karakter, og den voksende antisemitisme i Østeuropa, bidrog til at ændre Herzls indstilling til jødeproblemet og dets løsning. I 1895 udkom hans værk »Der Judenstaat«, et forsøg på en moderne løsning af det jødiske problem, og i 1902 udgav han en utopisk roman »Altneuland«, som med næsten chokerende fremsyn skildrer det nye Israel, en slags håndbog i opbygning af en jødisk stat baseret på netop den form for samarbejde mellem privat og kooperativ økonomi, der præger Israel idag. Efter udgivelsen af denne bog kom Herzl i forbindelse med en gruppe jøder i Rusland, Hovevei Zion-gruppen, som virkede for udvandring til Palæstina, men som iøvrigt hverken byggede på en moderne nationalistisk ideologi eller organisation. I 1897 organiserede Herzl den første Zionistkongres i Basel, hvor den zionistiske verdensorganisations politiske program blev udarbejdet. Da han vendte hjem efter kongressen, der havde fort bevis for, at ikke blot Østeuropas forfulgte jøder støttede den zionistiske bevægelse, men også mange fremragende jøder og ikke-jøder i Vesteuropa, skrev Herzl i sin dagbog: »Hvis jeg skulle forsøge at give et overblik over kongressen i Basel i en eneste sætning ville jeg sige, at i Basel lagde jeg grunden til en jødisk stat. Ville jeg sige dette højt, ville jeg blive genstand for almindelig munterhed, men måske om fem år, eller i hvert fald om 50 år, vil enhver anerkende det.« Præcis 50 år senere vedtog FN Palæstinas deling og i august 1949 blev Herzls jordiske rester overført til Jerusalem.

stina i 1920 – ombord i et engelsk krigsskib, der lå med dampen oppe på Haifa red, og forlod Israel. Om lørdagen – d. 15. maj – modtog den midlertidige israelske regering uventet Præsident Harry Trumans meddelelse om, at USA havde anerkendt Israel *de facto*, og samtidig faldt de første ægyptiske bomber over Tel Aviv. Den amerikanske erklæring kom mindst lige så uventet for De forenede Staters delegation i FN, som havde forsøgt at vinde flertal i generalforsamlingen for et forslag, der gik ud på at udsætte Palæstinas deling og i stedet støttede oprettelsen af et midlertidigt formynderskab. Meddelelsen om, at præsident Truman havde anerkendt Israel over State Departments hoved og trods dets modstand, nåede generalforsamlingen via en journalist, der berettede, at Det hvide Hus' pressesekretær nogle minutter forinden havde frigivet en erklæring om anerkendelsen. Efter nogle minutters forvirring bad den columbianske delegerede om ordet og forlangte klar besked af den amerikanske delegation, men dens fungerende formand kunne blot svare, – »jeg beklager, men vi er ikke i besiddelse af nogen officiel oplysning herom«. Nogle få minutter senere blev rygtet bekræftet af den amerikanske delegerede, dr. Philip Jessup, der oplæste præsidentens pressemeddelelse[3]. Den 17. maj, da de arabiske angreb allerede var i fuldt sving, anerkendte Sovjetunionen den jødiske stat.

Forud for ceremonien i Tel Avivs museum d. 14. maj og beslutningen om at erklære Israel for oprettet havde der fundet skarpe diskussioner sted blandt de jødiske ledere i Palæstina, hvoraf en del var indstillet på at udsætte statens oprettelse og se tiden an. Den militære situation var katastrofal, og USAs pludselige beslutning om at lade delingsplanen falde til fordel for formynderskabstanken havde vakt bestyrtelse blandt mange i Palæstina, der hidtil havde set hen til USA i håb om moralsk og politisk støtte.

Nogle uger forinden havde den »officielle« jødiske modstandsbevægelse, Haganah's, hovedkvarter bedt en højtstående europæisk officer om en udtalelse om de jødiske chancer for at holde araberne i skak, indtil frivillige og våben kunne bringes til Israel, og indtil befolkningen var effektivt mobili-

[2] Den første jødiske republik i Palæstina gik til grunde i 586 f. kr. f., da babylonerne erobrede Juda, ødelagde Jerusalem og førte jøderne i fangenskab til Babylon, hvorfra en lille gruppe siden vendte tilbage under profeterne Ezra og Nehemia og genopbyggede templet i Jerusalem. I 70 e. kr. f. ødelagde romerne atter Jerusalem og templet, og i 135 nedkæmpede romerne den sidste jødiske selvstændighedsbevægelse under Bar Kohba. De jøder, der ikke nåede at flygte, blev enten dræbt eller deporteret til Europa, og skønt der fortsat levede små grupper isoleret i Palæstina, regnes 135 som afslutningen på jødisk liv i landet indtil den første indvandringsbølge fra Rusland i 1882.

[3] The Bird of Israel, af Jorge Garcia Granados, New York 1949. Granados var medlem af UNSCOP kommissionen, der forelagde delingsplanen for FN, og var desuden Guatemalas hoveddelegerede ved FN.

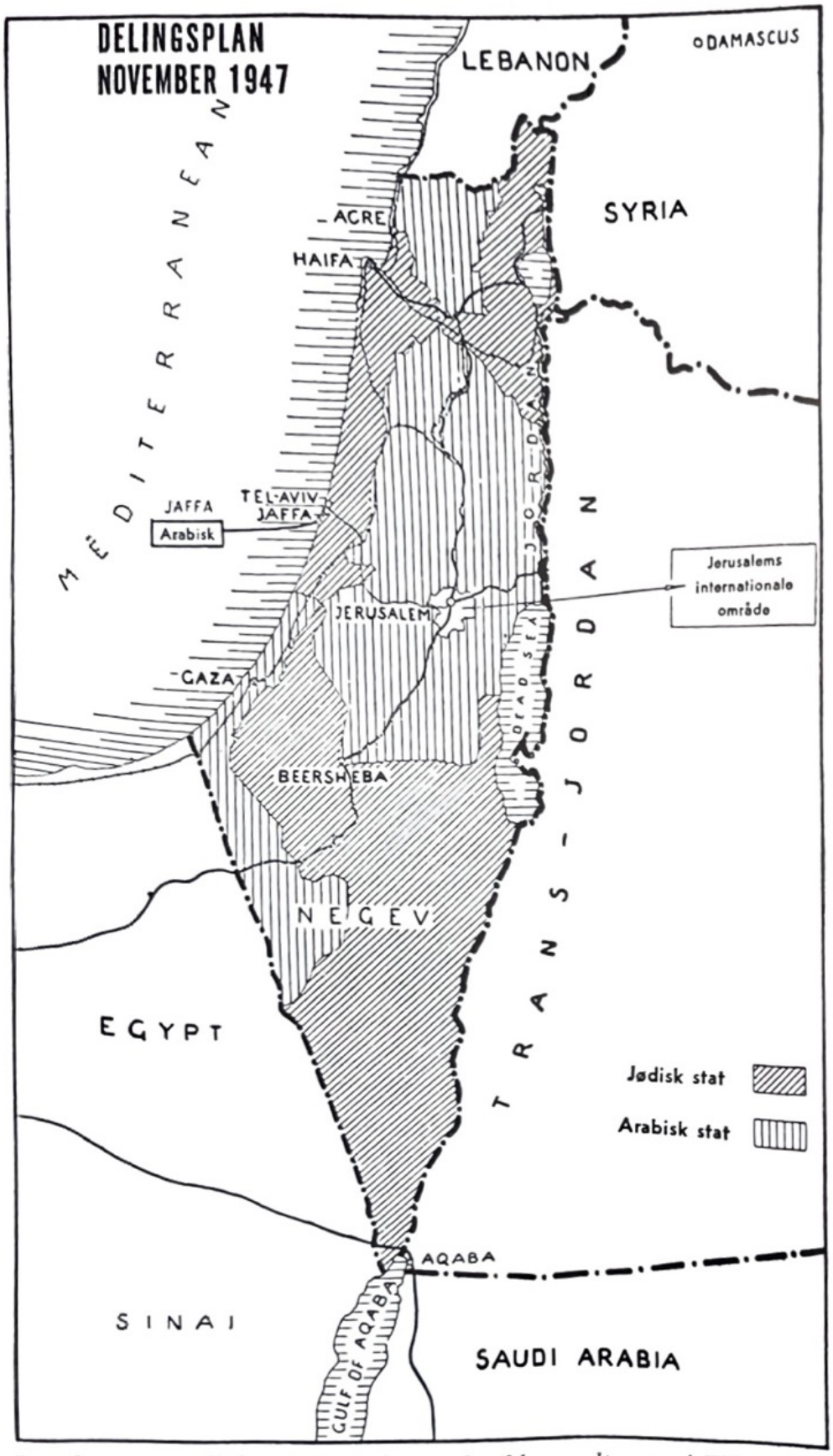
seret. Efter en detailleret undersøgelse af den strategiske situation og de jødiske ressourcer anmodede officeren indtrængende de jødiske ledere om at udsætte statens oprettelse og forsøge at vinde tid. Forsvaret af Galilæa i nord og Negev-ørkenen i syd – udtalte han – udgjorde militære forpligtelser, som jøderne ikke kunne bære, da deres styrker manglede tanks, artilleri og flyvemaskiner, og man ville blive tvunget til at trække alle enheder ned til kystsletten i den værst tænkelige position mellem Middelhavet og Samarias bjerge. Israels stilling ville være værre end Norges i 1940, konkluderede udtalelsen. Den 12. maj, 48 timer før statens oprettelse, stemte flertallet af medlemmerne i det nationale råds forretningsudvalg, hvis 13 medlemmer efter d. 14. maj konstitueredes som Israels provisoriske regering, for statens oprettelse sammen med David Ben Gurion, udvalgets formand, og dagen efter rejste fru Golda Meyerson (idag Golda Meir, Israels udenrigsminister) til Amman i Transjordanien i et sidste forsøg på at overtale kong Abdullah[4] til at holde sine styrker tilbage og komme til forståelse med jøderne. Hun kom tilbage uden resultat, kong Abdullah var ganske vist indstillet på at slutte separat overenskomst med jøderne bag Den arabiske Ligas[5] ryg, men han ville ikke handle om betingelserne. Han ønskede kontrol over hele Palæstina, men var villig til at give jøderne en vis autonomi i deres provins.

Beslutningen om at oprette staten blev således taget i sidste øjeblik, men i flere måneder havde de jødiske ledere gjort tekniske forberedelser til at overtage administrationen, da det blev klart, at englænderne definitivt havde besluttet at forlade landet. I midten af marts formede Ben Gurion et Nationalråd med 37 medlemmer, der repræsenterede alle politiske afskygninger blandt Palæstinas 650.000 jøder, og som i givet fald skulle fungere som folkeforsamling, indtil der kunne udskrives valg til parlamentet i den nye stat[6]. De 13 medlemmer af Nationalrådets forretningsudvalg virkede som et skygge-kabinet i mandatets sidste måneder, og hvert medlem havde til opgave at forberede oprettelsen af ministerier, der kunne overtage det administrationsapparat, som englænderne måtte efterlade og ellers genopbygge centraladministrationen og sørge for, at ingen vitale funktioner ville bryde sammen og lamme befolkningens forsvarsbestræbelser.

[4] Abdulla Ibn Hussein, kong Hussein af Hejaz anden søn, emir over Transjordan i marts 1921, da englænderne delte Palæstina langs med Jordan-floden, konge over Trans-Jordan i 1946, annekterede i 1950 arabisk Palæstina og lod sig udråbe til konge over Jordan, dræbt i Jerusalem i 1951 på ex-muftien af Jerusalem, Haj Amin el Husseinis, ordrer under påskud af, at Abdulla havde indledet fredsforhandlinger med Israel.

[5] Den arabiske Liga blev oprettet efter engelsk tilskyndelse i 1945 og omfattede ved Palæstina-krigens begyndelse syv medlemsstater, Ægypten, Libanon, Syrien, Irak, Transjordanien, Jemen og Saudiarabien.

[6] De første almindelige valg til det israelske parlament, Knesseth, fandt sted d. 25. jan. 1949.

Israels grænser ifølge delingsplanen der blev vedtaget af FN's generalforsamling d. 29. nov. 1947.

Den designerede post- og trafikminister bad på hvert møde Ben Gurion om at bringe spørgsmålet om den fremtidige stats navn op til diskussion, men dette punkt blev altid udsat, fordi der var så mange livsvigtige problemer under drøftelse. Resultatet var, at landets første frimærker gik i trykken uden at statens navn stod angivet, i stedet havde man skrevet »hebraisk post«, og først d. 12. maj kom problemet under behandling. Der blev foreslået forskellige navne, meget tydede på at man havde glemt at skænke spørgsmålet opmærksomhed i travlheden, – nogle foreslog Judæa, andre Zion, men tilsidst vedtog man Ben Gurions forslag om at kalde staten Israel, skønt uden større begejstring.

Den folkeretslige basis for Det jødiske Nationalråds beslutning om at genoprette den jødiske stat i Palæstina var FNs beslutning af d. 29. november 1947 om at dele Palæstina i tre dele, – en jødisk, en arabisk og et internationalt område omfattende den hellige stad, Jerusalem. Denne delingsplan var blevet udarbejdet af FNs såkaldte UNSCOP-kommission, den 22. kommission der i løbet af de tredive år, der var gået siden den første verdenskrigs afslutning, var blevet nedsat for at løse problemet Palæstina, hvor to nationalistiske bevægelser, den zionistiske og den pan-arabiske, kolliderede. Delingsplanen, som kommissionen forelagde for FNs generalforsamling, anbefalede, at de to stater skulle knyttes til hinanden i en økonomisk union omfattende fælles toldområde, møntsystem og valutakurser, hovedvejssystem, postvæsen, jernbane etc. etc. Samtidig skulle landene nedsætte en komite der skulle administrere den økonomiske union, og man skulle koordinere landenes udviklingsprojekter. Landet blev delt op i syv dele (jfr. kort I), hvoraf Vest-Galilæa, Midt-Palæstina, Gaza-området og en lille enklave omkring havnebyen Jaffa skulle tilfalde araberne, medens Øst-Galilæa, kystsletten og Negev-ørkenen gik til jøderne. Begge lande kontrollerede områder, der ikke grænsede til hinanden og kun forenedes ved nogle hovedvejskryds i Nord og i Syd[7]).

Delingsplanen var – som man kan se af ovenstående kort – ikke udtryk for en fornuftig planlægning af de to fremtidige stater, men den eneste kompromisløsning, som kommissionen kunne nå frem til, efter at man i princippet havde akcepteret landets deling som udgangspunkt for drøftelserne. Delingsplanen tog ingen strategiske hensyn til nogen af parterne, grænserne kunne have været effektive som amtsgrænser, men ikke som skillelinier mellem to parter, som med mellemrum havde kæmpet guerillakrige med hinanden i over 15 år, og hvoraf den ene officielt havde erklæret, at den

[7] United Nations Special Committee for Palestine, Unscop. Report to General Assembly, vol. 1–4, Lake Succes, New York, 1947. A 364. Delingen af Palæstina med økonomisk union mellem jøder og arabere anbefaledes af komiteens flertal, 7 lande, nemlig Canada, Czekoslovakiet, Guatemala, Holland, Peru, Sverige og Uruguay, medens Indien, Jugoslavien og Persien anbefalede en federation.

ville bekæmpe en deling med magt. Ingen politiker kunne være blind for den kendsgerning, at en Palæstina-løsning, som ikke fuldstændig tilfredsstillede de arabiske krav, ville blive mødt med modstand, og UNSCOP-kommissionen, der selvfølgelig ikke kunne være uvidende om, at der blev lagt op til krig mellem jøder og arabere i Palæstina, ligegyldigt hvilken form delingsplanen fik, advarede FN, men uden resultat. »Med hensyn til den kendsgerning, at en løsning, der er akceptabel for begge parter er udelukket«, hedder det i UNSCOP-rapporten, »må nødvendigheden af at påtvinge parterne enhver løsning betragtes som et grundlæggende vilkår for enhver handling i denne sag«. Arabernes talsmænd i FN erklærede åbent, at de ville bekæmpe den med magt, og jøderne modtog den kun med modvilje. Rabbi Abba Hillel Silver, der var Jewish Agency's talsmand i FN[8], erklærede, at »hvis svære ofre er betingelsen for en løsning, der øjeblikkeligt vil muliggøre oprettelsen af en jødisk stat . . . er Jewish Agency parat til at anbefale delingsbeslutningen«. Den nuværende ægyptiske udenrigsminister, dengang sit lands chefdelegerede ved FN, Mohammad Fawzi, udtalte ved samme lejlighed, »vi vælger ikke at rette os efter generalforsamlingens resolution om Palæstina. De forenede Nationer og dets charter vil ikke gå til grunde, selvom endnu en af generalforsamlingens resolutioner ikke bliver ført ud i livet«.

UNSCOP-delingsplanen blev godkendt af generalforsamlingen med 33 stemmer mod 13, medens 10 lande undlod at stemme, d. v. s. at resolutionen gik igennem med 7 stemmer flere end de nødvendige 2/3. Det var en enestående begivenhed i FNs historie, at USA og Sovjetunionen befandt sig på samme side, sammen med Frankrig og Benelux-landene, de skandinaviske lande, de britiske dominions og de fleste central-europæiske og sydamerikanske stater. Mod resolutionen stemte ti muhammedanske lande, samt Grækenland, Indien og Cuba. England undlod at stemme med den motivering, at det ikke kunne anerkende en løsning af Palæstinaproblemet, der ikke var akceptabel for begge parter[9].

[8] Jewish Agency blev oprettet i 1929 og repræsenterede Palæstinas jøder og zionistisk interesserede jøder i udlandet overfor den engelske mandatmagt, og som sådan optrådte Jewish Agency's talsmænd i FN. Efter statens oprettelse fik Jewish Agency overdraget opgaver, der ikke er af politisk karakter, og hvis løsning påhviler ikke blot staten, men også verdens zionistisk indstillede jøder. F. eks. transport af immigranter til Israel, bygning af nye landsbyer og ansvaret for deres udvikling i de første fem år, hvorefter de overgår til landbrugsministeriet, træplantning, overrisling og jordforbedringsopgaver. Samtidig forestår Jewish Agency indsamling af penge til hjælp for Israels opbygning blandt jøder verden over, udskrivning af genopbygningslån, etc. Fra statens oprettelse til marts 1957 har Jewish Agency indsamlet 400 mill. dollars og investeret ialt 522 mill. dollars.

[9] Efter afstemning i FN's Palæstinakomité d. 26. 11. 1947, hvor der krævedes almindeligt flertal, blev delingsplanen vedtaget med 25 stemmer mod 13 og videresendt til endelig vedtagelse i generalforsamlingen, hvor der krævedes ⅔ majoritet for vedtagelse. Delingsplanen manglede da 1 stemme i at blive vedtaget, og set fra jødernes synspunkt

Efter samråd med England blev det bestemt, at mandatet skulle ophøre senest d. 1. august 1948, da de sidste engelske troppeenheder skulle være ude af landet, men englænderne skulle øjeblikkelig overlade de jødiske myndigheder en havn, for at man kunne begynde overførslen af de jødiske flygtninge i Europa, der havde overlevet Hitler-forfølgelserne, og hvoraf de fleste mere end to år efter krigens afslutning endnu levede i »displaced persons«-lejre under international forsorg i Tyskland, Frankrig og Italien. De to stater samt det internationale område omkring Jerusalem skulle proklameres senest 2 måneder efter den engelske evakuering, d. v. s. senest d. 1. oktober 1948, og i overgangsperioden skulle en komité med fem medlemmer overtage mandatmagtens funktioner og påse, at overgangen fra mandat til selvstændighed foregik så smertefrit som muligt. Denne komité, der af pressen blev døbt »pilgrimme-kommissionen«, og hvori Danmark var repræsenteret ved landsretssagfører Per Federspiel, kom aldrig nogensinde så langt som til Palæstina, og den fortrop man havde sendt til landet for at løse forskellige tekniske problemer før komiteens ankomst, mødte ikke forståelse fra de engelske mandatmyndigheders side og formåede ikke at løse sine opgaver[10].

Straks efter delingsplanens vedtagelse i november 1947 begyndte nye uroligheder, som snart antog krigsmæssige dimensioner. Arabiske guerillastyrker trængte ind over Palæstinas grænser fra nabolandene og etablerede brohoveder, hvorfra de foretog angreb mod jødiske landsbyer og forbindelseslinier. Forholdet mellem de jødiske og de engelske myndigheder tilspidsedes gradvist, indtil parterne kun opretholdt rent formelle forbindelser med hinanden. Om samarbejde og overdragelse af administration var der ikke tale, hvilket fik Jewish Agency's udenrigspolitiske talsmand, Moshe Shertok, der senere under navnet Sharett virkede i mange år som Israels udenrigsminister, til at udbryde, at »mandatregeringen synes at benægte behovet for svangerskab før en fødsel«. I modstrid med aftalen fortsatte den engelske flåde helt frem til d. 14. maj 1948 at blokere Palæstinas kyst, og Tel Avivs havn, der skulle have været overladt jøderne som indvandringshavn senest

afhang alt af Philipinernes stemme, men i dagene mellem d. 26. 11. og d. 29. 11. skiftede 12 delegerede standpunkt.

[10] D. 12. dec. 1947 udtalte den engelske koloniminister, Creech Jones i parlamentet, »England har gjort det klart, at da vi ikke kan deltage i gennemførelsen af delingsplanen, vil det ikke være ønskeligt, at kommissionen ankommer for umiddelbart inden mandatets ophør. Af hensyn til administrativ effektivitet og sikkerhedsgrunde bør overgangsperioden være forholdsvis kortvarig«. Englænderne afslog flere anmodninger fra kommissionens side om at få indrejsetilladelse og erklærede, at en sådan først ville blive givet d. 1. maj 1948, to uger før statens oprettelse. Så sent som d. 18. febr. erklærede Creech Jones i parlamentet, at England bar ansvaret for opretholdelse af ro og orden i Palæstina indtil d. 15. maj 1948, og nogle dage forinden havde den engelske delegation i FN offentliggjort oplysninger om, at i perioden 1. 12. 47 til 1. 2. 48 var 869 jøder, arabere og englændere blevet dræbt i Palæstina og ca. 2.000 såret.

d. 1. februar 1948, forblev spærret. Alle skibe, der forsøgte at bryde blokaden og landsætte immigranter, og som blev opbragt, blev dirigeret til Cypern, hvor immigranterne blev interneret. Medens de engelske myndigheder således ganske effektivt holdt Palæstinas jødiske befolkning under kontrol, undlod de at tage effektive forholdsregler mod de stadigt voksende og mere aggressive arabiske guerillastyrker. Den jødiske undergrundsbevægelses militærgrupper havde endnu ingen ordre til at gå til modangreb over en bred front, fordi man var bange for at blotte sig overfor den engelske mandatmagt og frygtede, at myndighederne ville benytte lejligheden til at trevle militærgruppernes organisation op og beslaglægge deres arsenaler og illegale fabrikker. Den jødiske modstandsbevægelse bestod af tre separate organisationer, der opererede uden andet end sporadisk kontakt. Deres mål var forskellige, og de havde hver især deres politiske og ideologiske karakter, der bestemte deres aktioner. *Stern-gruppen* var en organisation af desperados, der både politisk og militært var tilhængere af det yderliggående. Den forsøgte at bekæmpe den engelske mandatmagt både i Palæstina og i udlandet med snigmord og bombeattentater, dens indflydelse på den politiske udvikling der førte til statens oprettelse var negativ, dens tilhængere fåtallige og fanatiske. Skønt gruppen officielt blev opløst, har den haft visse aflæggere i Israel helt til sidste år, hvor man sporede dens hånd bag mordet på den tidligere leder af jøderne i det tyskbesatte Ungarn, dr. J. Kastner. *Irgun Zwai Leumi*-organisationen var knyttet til det konservative revisionistparti[11]. Den var mere talstærk end Stern-gruppen, mere disciplineret og kan næppe karakteriseres som asocial, som det var tilfældet med Stern-gruppen, dens midler var yderliggående, og den troede utvivlsomt på muligheden af at terrorisere englænderne ud af Palæstina. Militært viste den sig uduelig først mod de arabiske guerilla-angreb og siden efter statens oprettelse og den officielle krigs begyndelse i aktion som militær formation. Det blev ud af *Haganah*, den brede folkearme, der havde Jewish Agency, arbejderpartierne og kibbutzbevægelserne[12] bag sig, at hæren voksede, og det var den, som organiserede den illegale indvandring, våbenopkøbene i udlandet og mobiliseringen af befolkningen, da krigen stod for døren. I januar 1948 var det klart, at araberne ville tvinge jøderne for langt ud i defensiven såfremt

[11] Den illegale Irgun Zwai Leumi organisation formede sammen med revisionistpartiet efter statens oprettelse et konservativt parti, Heruth, der idag er det næststørste af knesseths 10 partier med 15 af 120 medlemmer, med undergrundslederen Menachem Beigin som parlamentarisk leder, – Sterngruppen forsøgte også at danne parti og opnåede ved de første valg et medlem i knesseth, som de siden mistede. Gruppens leder, Nathan Friedman Yellin lever idag tilsyneladende en fredelig tilværelse som bomuldsfarmer i Negev.

[12] Kibutz, plural. kibbutzim, kollektive landsbyer. Ved statens oprettelse boede ca. 10 % af landets befolkning i 140 kibbutzim, der udgjorde en forsvarslinie som i afgørende grad svækkede de arabiske angreb og gav resten af befolkningen tid til mobilisering.

de jødiske ledere fortsatte deres selv-disciplin taktik, og det blev mere og mere klart, at Sikkerhedsrådet ikke ville sætte magt bag agt og sørge for at bevare roen i Palæstina og gennemføre delingsplanen med magt. »Vi må indse«, sagde Ben Gurion, »at Palæstina-problemets legale, moralske og politiske sider er blevet afgjort i Lake Success, men de levende realiteter vil blive afgjort i Palæstina«.

Medens USA fastholdt sin våbenembargo for leverancer til Mellemøsten meddelte London, at regeringen agtede at fortsætte sine leverancer til de arabiske lande i overenstemmelse med venskabsaftaler[13], man havde underskrevet efter verdenskrigen. Bestillingerne blev nøje gransket, udtalte en engelsk talsmand, og blev ikke effektueret såfremt man fandt ud af, at våbnene ville finde vej til styrker, der ville bryde FNs charter[14]. Fra engelsk side erklærede man også, at de arabiske landes trusler mod jøderne var hypotetiske og tvivlsomme. Et forslag om at oprette en international styrke på 50.000 mand støttet af panser- og luftvåben til sikring af freden i Palæstina blev diskuteret i FN, men nåede aldrig ud over diskussionsstadiet, bl. a. var jøderne imod forslaget med den motivering, at de ikke ville have et internationalt korps til at forsvare sig mod araberne, og de stillede et modforslag om, at man skulle udruste en jødisk milits på 35.000 mand til at forsvare delingsplanen.

Medens diskussionerne fortsatte havde de arabiske guerillastyrker allerede fire styrker i aktion i Palæstina. Den Nord-palæstinensiske kommando, under den tidligere nazist Fawzi el Kaukji, der var sluppet ud af Tyskland inden sammenbruddet, havde 4000 mand under våben i fire regimenter, og var gået i stilling mindre end 10 km fra hovedvejen mellem Tel Aviv og Haifa; den Øst-palæstinensiske kommando lå i Jerusalem under Abdul Kader Husseini, dens styrke var ukendt og bestod mest af uorganiserede smågrupper; den Vest-palæstinensiske kommando lå i Jaffa, ved Tel Avivs bygrænse under Sheikh Hassan Salama, og ved hovedvejen til Jerusalem i Ramle med ialt 3000 mand, medens den Syd-palæstinensiske kommando på 1000 mand var stationeret i nærheden af Gaza-området under den sudanesiske oberst Tarik Bey. I midten af marts anslog jøderne, at 5000 fremmede tropper opererede i Palæstina kommanderet af en samling officerer, der talte tidligere tyske officerer, Vlassov-russere, Anders Polakker etc. Der fandtes på samme tidspunkt mellem 40 og 50.000 engelske soldater i landet.

Medens Haganahs militære stødtropper, der var oprettet og uddannet

[13] Bl. a. den engelsk-irakske aftale af 15. jan. 1948 og den engelsk-jordanske aftale af 15. marts 1948.

[14] Denne udtalelse blev fremsat d. 6. februar 1948, skønt Den arabiske Liga's premierministre på et møde i Kairo fra den 12.–17. december 1947 havde vedtaget at støtte Palæstinas arabere med våben, penge og mandskab.

af den engelske generalmajor Orde Wingate, der faldt i Burma i 1944, undsatte isolerede landsbyer og holdt de vigtigste forbindelsesveje åbne, begyndte jøderne i midten af februar at mobilisere befolkningen. Af hensyn til englænderne kunne man ikke mobilisere officielt til krigstjeneste, så indkaldelserne i aviserne var undertegnet »det nationale folketællingsdepartement«, syv årgange blev indkaldt til tjeneste, og samtidig indledtes en registrering af alle forhenværende officerer og underofficerer. Tusinder af unge i alderen fra 17–25 blev kørt til hemmelige træningslejre i jødiske landsbyer, hvor de blev uddannet illegalt i våbenbrug. I nogle tilfælde lykkedes det, som frygtet, den engelske efterretningstjeneste at opspore sådanne træningslejre, de indkaldte blev arresteret og deres våben beslaglagt, men da der forelå klare ordrer fra Haganahs hovedkvarter om at overgive sig til englænderne uden kamp i tilfælde af opdagelse, kom det i intet tilfælde til ildkamp mellem jøder og englændere. Uddannelsen af disse indkaldte kunne kun blive nødtørftig på grund af den knappe tid, og fordi man manglede mulighed for at holde store grupper skjult gennem længere tid i træningslejrene. Almindelig militæruddannelse blev gennemført på to uger, medens specialvåbenarter gennemgik tre-ugers kurser.

Henimod slutningen af marts 1948 syntes jøderne at have mistet kontrollen med den militære udvikling i landet, – Haganah havde mistet 1000–1200 mand i aktion, og civilbefolkningen havde lidt svære tab som følge af arabiske angreb; modstandsbevægelsens militærgrupper, der på det tidspunkt talte 2000 regulære mandlige og kvindelige soldater, der opererede i fire bataillioner, havde ikke kunnet holde forbindelseslinierne åbne. Jerusalem var afskåret fra resten af det jødiske samfund, landsbyerne i det sydlige Palæstina var blevet isolerede, og jøderne kunne i bedste fald bevæge sig fra sted til sted i pansrede konvojer men uden militær beskyttelse. De fleste iagttagere var sikre på, at den jødiske stat var dødfødt, og at jøderne snart måtte gå den bitre vej til englænderne og bede dem om at blive i landet og beskytte den jødiske befolkning, efter at de nu i en årrække havde krævet, at de engelske styrker skulle rømme Palæstina. Fremtrædende jøder stak følere ud mod englænderne, og engelske embedsmænd loddede uofficielt stemningen blandt jødiske politikere. I slutningen af marts fik Jewish Agency en halvofficiel henvendelse fra den engelske mandatregering, hvori man bad om en udtalelse i forbindelse med planerne om en evt. udsættelse af den engelske rømning. Den 30. marts svigtede også jødernes politiske front, da præsident Truman trak USAs støtte til delingsplanen tilbage og i stedet foreslog Sikkerhedsrådet en resolution, der anbefalede, at Palæstina skulle under FN formynderskab, da det viste sig umuligt at gennemføre delingen med fredelige midler. I realiteten betød dette, at den arabiske aggression ville opnå sit formål, nemlig at udsætte oprettelsen af en jødisk stat på ubestemt tid, og at englænderne ville forblive i landet

som FN formyndere. Det blev vedtaget at indkalde en ekstraordinær generalforsamling d. 16. april, der skulle debattere resolutionen, d. v. s. at jøderne havde to uger at handle i, og de benyttede dem så effektivt, at såvel den militære som den politiske stilling ændredes til deres fordel. I Nord-Israel havde den arabiske befrielsesarme under Fawzi el Kaukji koncentreret sine styrker for at angribe den jødiske kollektivlandsby, Mishmar Ha Emek, hvis erobring ville muliggøre kontakt mellem Kaukjis tropper og de irakske guerilla-styrker, der opererede i bjergene langs kystsletten mellem Tel Aviv og Haifa, hvor størstedelen af Palæstinas 650.000 jøder boede. Efter nogle dages vilde kampe blev araberne slået på flugt mod Nazareth, og som det siden skulle vise sig, blev dette nederlag det første i en række, der tilsidst drev Kaukji tilbage over den libanesiske grænse. På samme tid foretog nogle Palmach-enheder[15] en modoffensiv i Judæas bjerge, der for en tid åbnede vejen til det belejrede Jerusalem hvor 100.000 jøder opretholdt livet på sulterationer. Det lykkedes at føre to konvojer med forsyninger og soldater til Jerusalem, før de arabiske guerillastyrker igen spærrede vejen gennem de judæiske bjerge, men de jødiske kommandostyrker havde bidt sig fast på bjergtoppene langs vejen, hvorfra de siden foretog de afsluttende operationer, der holdt de arabiske styrker så langt borte, at den jødiske civilbefolkning fra Tel Aviv og Jerusalem i ly af natten efter nogle ugers forløb havde bygget en »Burmavej«, der lå udenfor de arabiske styrkers rækkevidde. Samtidig udbrød der kampe i Tiberias ved Genesareth-søen, hvor araberne, der ikke var særligt interesserede i at kæmpe mod jøderne, gik ind på en våbenhvile. I Haifa[16] var jøderne også gået til offensiv, og i Tel Aviv var det lykkedes at drive de irakske enheder tilbage i bjergene, hvorfra de ikke kunne true byens befolkning. Fra midten af april – da generalforsamlingen atter mødtes i Lake Success for at diskutere det amerikanske formynderskabsforslag – mærkede man, at Haganah havde oprettet en generalstab, der koordinerede de regionale operationer, hvilket tilsyneladende ikke havde været tilfældet hidtil. Våbensituationen ændredes i disse dage næsten over alt, da det lykkedes et illegalt Haganah-skib at

[15] Palmach var Haganah's kommandogrupper, sammensat af unge mænd og kvinder fra de kollektive og kooperative landsbyer. De fleste af den israelske hærs højtstående officerer er uddannet i Palmach, hvis grundlægger var den engelske officer Orde Wingate, der faldt som generalmajor under junglekrigen i Burma. Wingate udnyttede den guerilla taktik, han havde udviklet under Palmach-perioden ved erobringen af Abbesinien og under krigen mod japanerne.

[16] Den engelske højkommissær Sir Alan Cunningham telegraferede følgende til koloniministeren Creech Jones efter det jødiske angreb på Haifa. »Det jødiske angreb på Haifa fulgte som en direkte konsekvens af arabiske angreb på Haifas jøder, der havde fundet sted i de fire dage, der gik forud. Angrebet blev gennemført af jødiske militære styrker, og der var ingen massakrer. Til trods for vore gentagne advarsler var araberne utvivlsomt selv skyld i angrebet«. (Survey of events in Palestine from nov. 29th 1947 to may 15th 1948. Israel Ministry of Foreign Affairs. Stencil.)

snige sig gennem den engelske flådeblokade med våben som modstandsbevægelsens repræsentanter havde købt i Czekoslovakiet.

Medens kampene rasede i Palæstina, trak de engelske styrker sig tilbage til deres lejre, den engelske administration begyndt at gå i opløsning, og militærmyndighederne syntes at koncentrere deres opmærksomhed om forsvaret af britiske baser i landet, medens de overlod slagmarken til de jødiske og arabiske styrker. Postvæsenet ophørte efterhånden at fungere udenfor de større byer, og jernbanedriften blev indstillet. Samtidig begyndte administrationen at brænde sine arkiver, Palæstina blev udelukket fra Sterlingblokken, og landets Sterling-tilgodehavender blev blokeret. De engelske militærmyndigheder havde åbenbart opgivet at holde de stadigt voksende arabiske guerillastyrker under kontrol[17], grænserne til de arabiske nabolande lå åbne for infiltration af arabiske forstærkninger, men blokaden af Palæstinas kyst forhindrede effektivt jøderne i at bringe våbenføre immigranter til landet, og samtidig fortsatte englænderne at afvæbne jødiske undergrundsstyrker, hvor de traf på dem. De jødiske myndigheder angreb bittert englænderne for at handle pro-arabisk, for at forhindre den jødiske stats oprettelse og dermed trække evakueringen i langdrag, og man førte talrige beviser for, at hvis London-regeringen var så neutral, som den hævdede, så sad der i hvert fald i Jerusalem engelske embedsmænd og officerer, der var af en anden mening. Der er næppe tvivl om, at mange englændere i mandatets sidste måneder traf beslutninger og tolkede regeringens instrukser i lyset af deres egne sympatier; både jøderne og araberne drog nytte af deres venner i englændernes rækker, og en del af de våben, de jødiske undergrundsstyrker disponerede over, var erhvervet fra engelske depoter for gode ord eller betaling. En samlet vurdering af forholdene må imidlertid give som resultat, at hvor englænderne forholdt sig passive eller var aktive, var det som oftest til fordel for araberne, hvad enten det nu skyldtes individuelle engelske embedsmænds og officerers indstilling, mandatmagtens politik, eller en kombination af begge dele[18].

I Lake Success havde amerikanerne ændret taktik. I stedet for at foreslå en resolution der gik ud på at erstatte delingsplanen med et formynderskab, havde man forelagt tanken for generalforsamlingen i form af et »working paper«, idet man formodentlig ikke fandt situationen så overskuelig,

[17] D. 3. marts oplyste den engelske koloniminister således i parlamentet, at 5.000 arabere var trængt ind i Palæstina siden delingsplanens vedtagelse, d. 29. nov. 1947.

[18] Visse kredse viste sig at være direkte antisemitisk indstillede. Det værste eksempel må anses at være den engelske øverstkommanderende i Palæstina, Sir Evelyn Barkers dagsbefaling d. 26. juni 1947. Barker forbød de engelske tropper at fraternisere med jøderne i Palæstina og sluttede sin dagsbefaling med ordene. »Jeg forstår at disse forholdsregler vil skabe vanskeligheder for soldaterne . . . de vil straffe jøderne netop på en måde som denne race hader mere end noget, ved at rette et slag mod deres lommer og vise dem, hvor vi afskyr dem«.

at man ønskede officielt at tage ansvaret for en annullering af delingsplanen. Jødernes venner blandt de delegerede frygtede imidlertid, at en vedtagelse af det amerikanske formynderskabsforslag ville udslette delingsresolutionen som legalt grundlag for oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina, og det lykkedes dem at få det amerikanske forslag begravet i et underudvalg. Den 15. maj nærmede sig, da det engelske mandat formelt ville ophøre. Der var endnu nogle dage indtil statens oprettelse, hvorefter FN ikke ville kunne blande sig i Palæstinas interne politiske forhold uden de kæmpende parters samtykke. Et engelsk forslag om oprettelse af en international kommission, der skulle kontrollere, at de mest vitale institutioner i Palæstina kunne fungere trods urolighederne, og som skulle overtage ansvaret for al regeringsejendom i Palæstina, blev ligeledes henvist til en kommission, hvorfra det i lighed med det amerikanske formynderskabsforslag aldrig kom videre, og 48 timer før mandatets ophør stod generalforsamlingen på samme sted, hvor diskussionerne var begyndt en måned forinden.

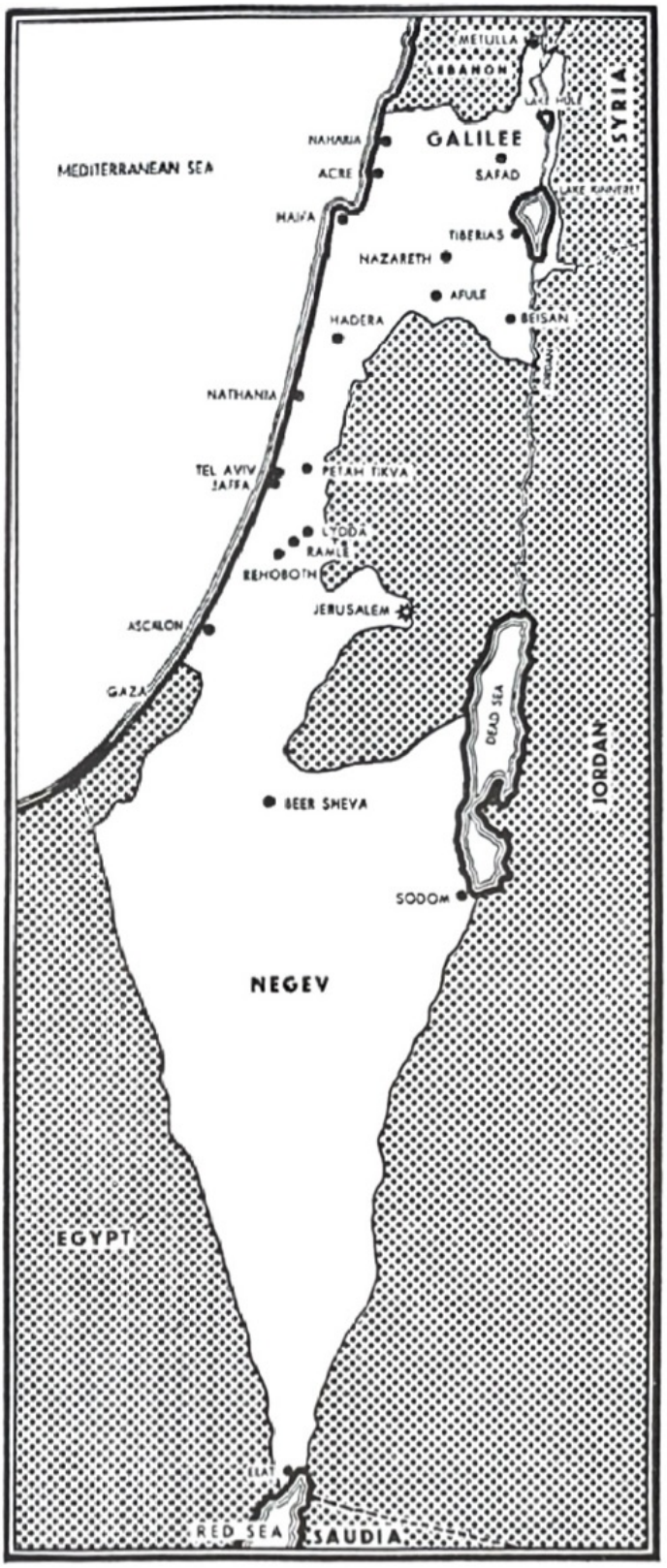
I Palæstina havde de jødiske styrker yderligere tilføjet araberne nogle afgørende nederlag. Tiberias var blevet erobret i midten af april, og d. 22. samme måned besatte Haganah Haifas arabiske bydel efter en 30-timers kamp. Galilæas vigtigste by, Safed[19], var ligeledes blevet erobret, og i Jerusalem var de jødiske styrker gået til angreb, efter at araberne havde angrebet en konvoj med læger, sygeplejersker og videnskabsmænd på vej op til Det hebraiske Universitet på Scopusbjerget. Efter over 7 timers belejring angreb de arabiske styrker og dræbte 77 personer. Palæstinas befolkning var ellers vænnet til lidt af hvert i disse måneder, men dette angreb, hvori nogle af landets ledende videnskabsmænd mistede livet nogle få hundrede meter fra den nærmeste engelske militærpost, hvorfra der ikke blev grebet ind for det var for sent, skræmte Haganah til aktion, og uden hensyn til følgerne af eventuelle engelske repressalier besatte de jødiske styrker de vigtigste centrer for arabisk guerilla-aktivitet. Skønt det var klart, at det var for sent for englænderne at standse de landsomfattende fjendtligheder, søgte Højkommissæren at tilvejebringe våbenhvile i det mindste for Jerusalems vedkommende, og hans appel blev styrket ved ankomsten af nogle artilleriafdelinger. I mandatets sidste dage herskede der fred i Den hellige By som et bevis på,

[19] En jødisk øjenvidneskildring fra kampene om Safed omtaler, at styrkeforholdet var mellem 220 israelere mod 3500–4000 arabiske regulære og irregulære soldater. Jøderne mistede 50 mand, deres udrustning bestod af 90 geværer, 30 pistoler, en to-inch granatkaster og to seks-inch granatkastere fabrikeret illegalt i Palæstina, et maskingevær og nogle få håndgranater og stenguns. Yeshayahu Ashni, How Sfad Fell, Jerusalems Post 9. maj 1958. Ashni redigerede Haganahs illegale blad i Safed, som delvis blev finansieret af boder pålagt Haganah-folk, der måtte betale 20 kr. pr. skud løsnet mod »not clearly defined targets approaching out-posts«. I »Promise og Fulfilment«, London 1949 giver Arthur Koestler en lignende beskrivelse af erobringen af Safed.

hvad de engelske styrker i Palæstina kunne have tilvejebragt, hvis de havde optrådt med den samme beslutsomhed landet over. 36 timer før mandatets ophør, medens Moshe Sharett havde travlt i Tel Aviv med at forfatte den israelske selvstændighedserklærings ordlyd, og så godt som hele den våbenføre jødiske befolkning var mobiliseret og på vej fra rekrutteringslejrene ud til frontlinierne, foreslog amerikanerne en resolution, der bl. a. henviste til en tidligere resolution vedtaget af Sikkerhedsrådet, hvori man opfordrede jøder og arabere til ikke at foretage nogen politisk handling sålænge Palæstina-problemet var til debat. Den amerikanske resolution, der blev sendt til behandling i en underkomité, foreslog også, at der blev udnævnt en FN-kommissær, der skulle have til opgave at lede forhandlingen mellem jøder og arabere. Under debatten i underkomiteen enedes man om at udelade henvisning til den ovennævnte Sikkerhedsrådsresolution, og det endelige resolutionsforslag, som komiteen d. 14. maj forelagde FNs politiske komité til endelig behandling, foreslog udnævnelsen af en mægler mellem de stridende parter i Palæstina. En time før mandatet ophørte, kom resolutionen til afstemning i generalforsamlingen, og medens afstemningen foretoges, kom meddelelsen om, at staten Israel var blevet proklameret i Tel Aviv, og at præsident Truman allerede havde anerkendt den nye stat de facto. Ca. 5000 jøder og arabere havde måttet lade livet under guerilla-kampene i perioden fra 29. nov. 1947, da delingsplanen var blevet vedtaget, og til d. 14. maj 1948; andre 5000 var blevet sårede, – der skulle falde endnu 6000 jøder og et ukendt antal arabere, før Israel og de arabiske lande næsten et år senere mødtes omkring forhandlingsbordet på øen Rhodos for at underskrive våbenhvile-overenskomsterne.

DEN REGULÆRE KRIG EFTER ISRAELS OPRETTELSE

Den officielle krig begyndte umiddelbart efter Israels proklamation, da arabiske regulære styrker overskred den nye stats grænser, medens de arabiske delegerede i FN i telegrammer til Sikkerhedsrådet oplyste, at deres landes armeer var gået i aktion for at forhindre delingsplanens gennemførelse. Warren R. Austin, USAs medlem af Sikkerhedsrådet, udtalte dengang, at »vi er her vidner til den højeste form for bevis for, at en international lovovertrædelse bliver begået, nemlig lovovertrædernes indrømmelse«, og Andrei Gromyko, Sovjetunionens medlem af Sikkerhedsrådet, udtalte sig i lignende vendinger. Da Sikkerhedsrådet besluttede at anbefale våbenhvile, svarede den ægyptiske delegerede, at »den ægyptiske regering beklager ikke at kunne efterkomme Sikkerhedsrådets anbefaling vedrørende ildophør i Palæstina«. Krigens første fase varede i 27 dage, indtil det lykkedes greve Folke Bernadotte, der var blevet udpeget til posten som FNs

Israels grænser efter at våbenhvileaftalerne med de forskellige lande var undertegnet på øen Rhodos. (Israel–Ægypten 24. 2. 1949, Israel–Libanon 23. 3. 1949, Israel–Jordan 3. 4. 1949, Israel–Syrien 20. 7. 1949.)

mægler, at få udvirket en fire ugers våbenhvile, der trådte i kraft d. 11. juli. Da den udløb, nægtede de arabiske lande at forlænge overenskomsten, og krigen fortsatte fra d. 8. juli ind i sin anden fase, der varede i 11 dage. Sikkerhedsrådets maskineri kom kun langsomt i gang, og først d. 15. juli lykkedes det at få vedtaget en resolution, der erklærede, at eftersom den midlertidige israelske regering havde akcepteret en forlængelse af våbenhvilen, og eftersom de arabiske lande havde modsat sig en sådan forlængelse, »beslutter Sikkerhedsrådet, at situationen i Palæstina udgør en fare for freden i henhold til artikel 39 i FNs konstitution«. Den 18. juli trådte en ikke tidsbegrænset våbenhvile i kraft mellem Israel og de arabiske lande efter 38 dages krig, og d. 16. november 1948 vedtog Sikkerhedsrådet, at »der for at lette overgangen fra den nuværende våbenhvile til permanent fred i Palæstina skal etableres våbenstilstand i alle Palæstinas sektorer«; det var i henhold til denne resolution, at Israel og Ægypten, Syrien, Libanon og Jordan underskrev våbenstilstandsaftaler. Irak, Yemen og Saudi-Arabien, der også havde deltaget aktivt i kampene, men som ikke har grænser tilfælles med Israel, nægtede at efterkomme Sikkerhedsrådets ordre, således at Israel i dag teknisk endnu befinder sig i krig med disse stater.

Våbenstilstandsoverenskomsterne så at sige annullerede delingsplanen af d. 29. november 1947, idet de bestemmer, at enhver ændring af aftalerne kun kan ske med begge parters billigelse, delingsplanens grænser (jfr. kort I) blev erstattet af demarkationslinierne efter krigen, der dels blev trukket langs frontlinierne og dels blev reguleret ved de efterfølgende forhandlinger på Rhodos. Israel kontrollerede efter krigen ca. 40 % mere areal, end det ifølge delingsplanen havde fået tildelt (jfr. kort II). Medens araberne i 1948 nægtede at anerkende delingsplanens grænser og i 1949 underskrev overenskomster, der annullerede disse grænser og erstattede dem med våbenstilstandslinierne, er situationen ti år efter ændret totalt. De arabiske betingelser for forhandling med Israel om fred er idag bygget på kravet om, at Israel vil akceptere bl. a. en grænseændring i overensstemmelse med 1947-delingsplanen. Dette arabiske krav er ved flere lejligheder blevet afvist af FN, bl. a. under generalforsamlingen i 1952, da 25 af forsamlingens 60 medlemmer stemte mod en resolution, der anbefalede, at fred mellem Israel og de arabiske lande skulle baseres på 1947-resolutionen. Forslaget synes imidlertid at skulle blive aktuelt igen i den nærmeste fremtid, efter at Sovjetunionen i dets forsøg på at vinde arabernes venskab har udtalt sig til fordel herfor.

Da de arabiske regulære styrker stødte ind over Israels grænser, var storstedelen af guerillastyrkerne trukket tilbage. Fra israelsk side anslås de arabiske styrker til at have talt mellem 30 og 40.000 mand, men det er svært at finde holdbare oplysninger om parternes styrkeforhold, fordi både israelerne og araberne siden har været interesseret i at holde liv i de myter,

som den israelske selvstændighedskrig skabte på begge sider af grænsen[20]. Araberne har forsøgt at forklare deres nederlag med, at de var israelerne numerisk underlegne, og at den israelske hær rådede over store mængder moderne udrustning samt østeuropæiske eksperter og officerer[21]. Israelerne hævder på deres side, at de moderne udrustede arabiske hære blev slået tilbage af en modstandsbevægelse udrustet med stenguns og molotov-cocktails, og at krigen var en repetition af det bibelske David og Goliat-tema. Såvidt man nu ti år efter kampene kan analysere situationen, var araberne, hvad udrustning angår, de jødiske styrker aldeles overlegne både på jorden, i luften og på søen i krigens første fase; Haganahstyrkerne mødte de moderne udrustede arabiske hære med lette guerillavåben, den israelske luftstyrke bestod af nogle dusin enmotores maskiner, der tilhørte nogle flyveklubber, som Haganah havde oprettet for at føre englænderne bag lyset, man disponerede ikke over andet panser end de to Sherman-tanks, som Haganah havde købt af to engelske sergeanter i den forvirring, der herskede i dagene før englændernes rømning, og artilleriet bestod af nogle få lette kanoner og hjemmelavede morterer[22]. Haganahs repræsentanter havde været aktive på verdens våbenmarked mange måneder før Israels oprettelse, men så vidt det kan konstateres, lykkedes det kun i et tilfælde at bryde blokaden og føre en sending czekiske våben i land.

Men forholdet ændredes betydeligt under den første våbenhvile fra d. 11. juni til d. 8. juli hvor jøderne, på trods af Sikkerhedsrådets forbud mod levering af våben til de krigsførende parter, skabte en luftbro fra Czekoslovakiet til Israel. Den czekoslovakiske regering solgte store kvanta erobrede tyske våben til jøderne mod betaling i hård valuta bl. a. kanoner og Messerschmidt-jagermaskiner. Den jødiske undergrundsbevægelse smuglede flyvende fæstninger ud fra USA, og fra England lykkedes det at flyve en del Beaufort-jagerbombere til Israel, samtidig meldte en del soldater sig fra udlandet frivilligt til den israelske hær, hvoraf mange havde rig erfaring fra de allierede styrker under den anden verdenskrig, og mobiliseringen og uddannelsen af den israelske civilbefolkning forøgede hærens styrke fra de

[20] Adib Shishakley, tidligere militærdiktator i Syrien lever nu i landflygtighed i Svejts. Oberst Schishakley kommanderede den syriske frivilligbrigade i Galilæa i 1948 og deltog i kampene om Safed. Han udtalte senere til en korrespondent til det vesttyske blad »Der Stern«, »jøderne erobrede Safed ved hjælp af fjernstyrede taktiske våben af en hidtil ukendt kraft«. Det våben Shishakley formodentlig hentydede til var Davidka-granatkasteren, der var lavet illegalt af Haganah af 6 tommers stålrør, som normalt blev anvendt til olieledninger.

[21] Arabiske radiostationer hævdede i 1948, at de israelske styrker i Negev-ørkenen blev kommanderet af en sovjetisk general. Dette skyldes formodentlig, at araberne havde hørt den israelske kommanderende officer omtalt som »Sergei«. Det var imidlertid kun et kodenavn, der dækkede over de ledende mænd i Haganah.

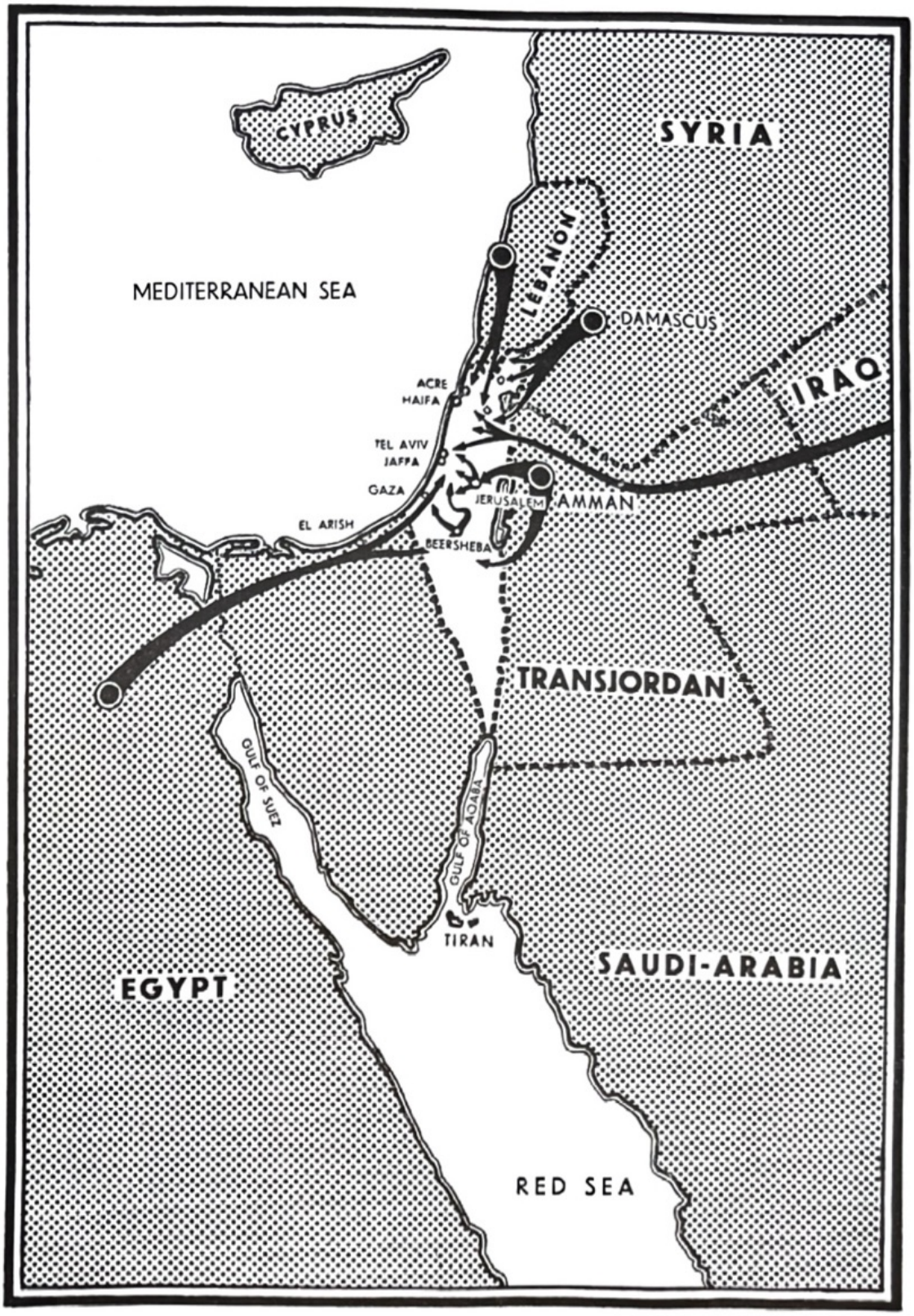
[22] De eneste kanoner Haganah disponerede over var 21 stk. 20 mm Hispano Suizza anti-luft kanoner samt nogle franske Howitzer feltkanoner årgang 1912.

10.000 regulære soldater, der havde stået til rådighed for generalstaben d. 14. maj til over 40.000. Først hen på årets slutning nåede den israelske hær op på den skyhøje styrke, som araberne hævdede den havde allerede fra krigens begyndelse, nemlig ca. 100.000 mand. Under den første våbenhvile forvandledes undergrundshæren til regulær hær, der blev indført gradsbetegnelser og hilsepligt, taktikken blev ændret fra guerilla-mønster til regulær moderne kamptaktik, samtidig med at hæren blev reorganiseret efter feltmarskal Montgommery's 8. armés mønster.

Araberne lå imidlertid heller ikke på den lade side, den ægyptiske hær, der angreb d. 14. maj med 10.000 mand, forøgede sin styrke til 18.000, samtidig med at de modtog nye våben fra England, leverancer på grundlag af gamle kontrakter. Syrerne og libaneserne, der i begyndelsen havde sendt henholdsvis 3000 og 1000 mand i marken, fordoblede deres styrker, og irakerne, der havde åbnet krigen med 1.500 mand, sendte yderligere 2.000 til forstærkning, den transjordanske legion, der var under engelske officerers kommando talte 5000 soldater, og efter våbenhvilen genopstod Kaukji's tilintetgjorte arabiske befrielsesarmé med 2000 soldater. Under våbenhvilen øgedes de arabiske styrkers antal således fra ca. 25.000 til ca. 47.000. Trods mange diskussioner var det imidlertid ikke lykkedes de arabiske regeringer at enes om en fælles overkommando, en kendsgerning som jøderne skylder megen tak[23].

Da det lykkedes Bernadotte at udvirke den første våbenhvile efter 27 dages krig, viste regnskabet, at jøderne ikke blot havde standset de arabiske styrkers offensiv og havde holdt hele det område, som Israel havde fået tildelt ifølge delingsplanen af 29. nov. 1947, men de havde dertil erobret store dele af det område, som skulle være tilfaldet den arabiske stat i Palæstina. Den eneste feltherre, der havde tilføjet de israelske styrker mærkbare nederlag, var kong Abdullah af Transjordanien. Ægypterne havde gravet sig ned ca. 30 km fra Tel Aviv, og irakerne lå ca. 20 km fra Tel Aviv–Haifa hovedvejen, men de arabiske angreb var endt i en stillingskrig. Israelerne havde vundet den første runde, dels ved at udvise mod og offervilje, men også fordi de arabiske styrker blev ført i kamp af uduelige officerer,

[23] Sir Alec Kirkbride mangeårig engelsk ambassadør ved kong Abdullas hof og i 25 år hans personlige rådgiver og ven fortæller i »Cracle of Thorns«, London 1956, om et møde, der fandt sted i Amman i efteråret 1948. I mødet deltog de arabiske landes premierministre og militæreksperter. Abdullas styrker var på det tidspunkt hårdt presset af israelerne og på mødet bad han sine allierede om militær støtte. »Den ægyptiske militærekspert«, fortæller Kirkbride, »så rædselsslagen ud, og udbrød, – Gode Gud, vi kan ikke angribe, vi risikerer jo at jøderne til gengæld angriber os«. Herpå rejste den syriske udsending Jamil Mardan sig og erklærede dramatisk, at Syrien ville sende en infanteridivision til Abdullas hjælp. »Deltagerne råbte hurrah for Syrien og klappede, skønt alle vel vidste, at den eneste infanteri-division, Syrien rådede over, var fuldt engageret i Galilæa«.

De arabiske armeers angrebslinier efter at den officielle krigstilstand var trådt i kraft d. 14. maj 1948.

uvillige soldater og uden en koordineret taktik. Denne karakteristik gælder ikke den transjordanske legion, der på dette tidspunkt var Mellemøstens bedste hærstyrke. Kong Abdullah var gået i krig ikke så meget for at tilintetgøre jøderne, som for at virkeliggøre sine egne planer om at udvide sit riges grænser til også at omfatte den del af Palæstina, som skulle være tilfaldet den nye arabiske stat; hans krigsmæssige bestræbelser gik hovedsageligt ud på at forhindre jøderne i at erobre det område, han havde tænkt sig at annektere og at tilse, at hans arabiske allierede, især de ægyptiske styrker, blev grundigt slået af den israelske hær.

Da krigen atter begyndte, efter at de arabiske regeringer havde nægtet at forlænge våbenhvilen på Bernadottes opfordring, begik jøderne deres største taktiske fejl. De indledte kampene med en række manøvrer, som tydede på, at de mente at have tiden for sig og ikke behøvede at sætte en storoffensiv igang øjeblikkeligt. Den 8. juli, da kampene atter begyndte, var Sikkerhedsrådet blevet indkaldt til møde, men ingen af de delegerede syntes villig til at tage initiativet til en resolution, og både israelerne og araberne var tillidsfulde med hensyn til krigens udfald og ønskede ingen stormagtsintervention. Det varede fire dage, – hvor israelerne blot kunne konstatere nogle ubetydelige sejre og en række nederlag, – før regeringen blev klar over, at skulle der handles, skulle det være øjeblikkeligt. Sikkerhedsrådet var nemlig atter blevet indkaldt til møde den 13. juli. Dagen forinden gik israelerne til angreb med 6000 mand i centralafsnittet og noterede nogle vigtige strategiske resultater, skønt de næppe kan kaldes militære sejre, da en del af fjenden – den transjordanske legion – havde fået ordre fra kong Abdullah til at trække sig tilbage, denne retræte svækkede den irakske front, der brød sammen. Sikkerhedsrådet enedes efter et par dages debat om en resolution, der beordrede parterne til at indstille kampene d. 18. juli, og israelerne, der havde undervurderet risikoen for, at Sikkerhedsrådet ville vedtage en resolution så hurtigt, satte i det sidste par dage fuld kraft på både i Galilæa og i det nordlige Negev, men skønt de noterede afgørende resultater, havde de ikke nået alle deres krigsmål, og våbenhvilen kom meget ubelejligt for dem, – endnu et par dages offensiv – hævdede israelske talsmænd, – og størstedelen af Palæstina ville have været under israelsk kontrol. Medens den første våbenhvile kom uhyre belejligt for Israel, der fik lejlighed til at organisere sine styrker og bringe udrustning til landet, kom den anden våbenhvile lige så belejligt for araberne denne gang. Den reddede dem formodentlig fra det totale militære nederlag, som de i virkeligheden aldrig led i Palæstina-krigen.

De 38-dages krig havde forrykket frontlinierne, men næppe skabt afgørende forskydning i magtforholdet mellem de to kæmpende parter, og begge forberedte sig på en tredie runde, – kun ægypterne havde grund til at være tilfredse, som sagerne stod, idet de havde besat Negev-ørkenen, som efter de-

lingsplanen skulle have tilhørt Israel. I Israel var der delte anskuelser om, hvorvidt man skulle genoptage kampen på trods af Sikkerhedsrådets resolution, og i den anden uge af september syntes hærkommandoen at have overtalt de fleste af den provisoriske regerings medlemmer til at gå ind for en genoptagelse af kampene. En faretruende udvikling syntes at svække Israels politiske krav på Negev-ørkenen, idet Bernadotte havde benyttet våbenhvile-perioden til at udarbejde en fredsplan, der foreslog, at israelerne skulle opgive Negev-ørkenen, som ægypterne havde besat, uden at erobre en af de 25 israelske kollektive landsbyer der lå i dette område. Til gengæld skulle israelerne få lov at beholde Vest-Galilæa, der ifølge delingsplanen skulle være tilfaldet araberne, men som israelerne havde erobret. Det vil sige, at Bernadotteplanen foreslog anerkendelse af de eksisterende militære linier, hvorved delingsplanen blev annulleret.

Bernadotte-planen blev voldsomt angrebet af den israelske regering, fordi tabet af Negev-ørkenen til de angribende ægyptere ville betyde, at Israel blev afskåret fra et udviklingsområde med uanede muligheder for bosættelse af immigranter, samt tabet af kyststrækningen ved Akkaba-bugten, hvor israelerne havde planer om at bygge en by og udvikle en havn, der skulle knytte landet til Fjernøsten, – efter de militære sejre var israelerne ikke til sinds at akceptere politiske nederlag. Bernadotte-planen fik en meget uheldig indflydelse på den politiske udvikling i Mellemøsten, en indflydelse der spores endnu idag, den knæsatte nemlig det princip, at militær kontrol af et område let fører til politisk anerkendelse af besiddelsesretten, medens man på den anden side let taber retten til et område, som man militært ikke har under kontrol. Det var denne politiske erkendelse, som bidrog til, at det lykkedes de israelske officerer at overtale regeringens medlemmer til at gå ind for en militær aktion til trods for Sikkerhedsrådets resolution, og meget tydede på, at israelske styrker blev koncentreret i Jerusalem i midten af september, for at rette et angreb mod den transjordanske legion i Jerusalems gamle bydel. Bernadotte fik færten af den truende fare og rejste til Jerusalem, hvor han blev myrdet d. 17. september. Mordet på Bernadotte medførte, at Ben Gurion aflyste aktionen, og i stedet samlede alle kræfter om at udrydde Stern-banden, der bestod af en samling tidligere koncentrationslejrfanger og religiøse orientalske jøder, og som mentes at have forøvet mordet.

Bernadotte-planen blev aldrig ført ud i livet, og en måned efter mordet genoptog den israelske hær kampene i syd. Ægypterne havde, i de to måneder der gik forud for angrebet, nægtet at lade israelske konvojer føre forsyninger ned til de 25 isolerede kollektive landsbyer, der lå bag de ægyptiske linier i ørkenen, men hverken grev Bernadotte eller hans efterfølger dr. Ralph Bunche formåede, at få ægypterne til at opfylde dette punkt i våbenhvileaftalen. Israelerne følte sig på sikker grund; efter at FN havde

fejlet, besluttede de sig til at bruge magt. D. 15. oktober indledte den israelske hær aktionen »De ti Plager«, den 16. oktober forsøgte våbenhvilekommissionen i Palæstina at standse den jødiske offensiv, men forgæves, og kommissionens formand henviste sagen til øjeblikkelig behandling i Sikkerhedsrådet. De israelske styrker kæmpede nu ikke blot mod ægypterne, men også mod en hurtig aktion fra Sikkerhedsrådets side. Den israelske delegation i FN gjorde alt for at forhale debatten i Sikkerhedsrådet, støttet af de russiske og amerikanske delegerede, medens den engelske repræsentant kæmpede for øjeblikkelig indgriben. D. 19. oktober vedtog Sikkerhedsrådet en ordre til de kæmpende styrker om øjeblikkeligt at indstille fjendtlighederne, men den israelske regering løb en velovervejet risiko, og fortsatte offensiven, indtil dens styrker havde tilføjet ægypterne et afgørende nederlag d. 21. oktober. Israel blev beordret til at trække sine styrker tilbage bag de linier, de havde holdt før angrebet d. 15. oktober, og det blev besluttet, at Negev skulle demilitariseres. Både hæren og politikerne var imod retræte, skønt de var udsat for hårdt pres fra Israels udenlandske forbundsfæller. 24 timer før Sikkerhedsrådets ultimatum udløb, lykkedes det Bunche at formulere et kompromis, som efter hans mening var i overensstemmelse med resolutionens ånd og samtidig tilfredsstillede israelerne. I stedet for at demilitarisere området, indvilligede israelerne i at trække deres mobile styrker tilbage, men de fik lov til at opretholde garnisoner i ørkenlandsbyerne. Bunche havde strakt sin myndighed til bristepunktet, men ved at sikre israelerne kontrol med Negev-ørkenen, reddede han det politisk for Israel.

Den 30. oktober, ni dage efter at fjendtlighederne var blevet indstillet i Negev, og efter at israelerne havde haft lejlighed til at regruppere deres styrker, oplyste det israelske udenrigsministerium, at general Kaukje havde angrebet en israelsk by i Galilæa, hvilket gav den israelske hær en kærkommen lejlighed til at drive de sidste arabiske styrker ud af Galilæa i en 24-timers aktion, der førte de israelske styrker over 40 km. ind på libanesisk territorium. Men dette skulle ikke vise sig at være den sidste aktion i Palæstinakrigen. I slutningen af december 1948 indløb der til Tel Aviv meddelelser om, at ægyptiske styrker havde angrebet israelske landsbyer fra Gaza-området og fra grænsen til Sinai-ørkenen. Ved juletid havde israelske land- og luftstyrker drevet de sidste rester af den ægyptiske hær ud af Palæstina og forfulgt dem 50 km ind over den ægyptiske grænse, da en note fra Washington underrettede Israel om USAs ængstelse over denne krænkelse af ægyptisk territorium, hvorefter israelerne rømmede ægyptisk område, som de et par måneder forinden havde rømmet libanesisk område.

Hermed var den sidste større træfning i Palæstinakrigen afsluttet, – en mindre skærmydsel fandt sted fra d. 7. til d. 10. marts 1949, da israelske styrker besatte den strimmel kyst ved Akkaba-bugten, hvor havnebyen

Eilath nu ligger. Aktionen var militært set af ubetydeligt omfang, men den sikrede Israel adgang til Akkababugten, en ret som israelerne imidlertid først vandt fuldtud, efter at have ført endnu en krig ni år senere.

ISRAEL I 1948 FØR MASSEINDVANDRINGEN

Fra det øjeblik staten blev proklameret, d. 14. maj 1948, koncentreredes alle bestræbelser om at forsvare landet mod de arabiske angreb; medens den provisoriske regering mobiliserede alle landets ressourcer til forsvaret, strømmede immigranterne til landet. Der fandtes ved den anden verdenskrigs slutning 390.000 jøder i »displaced persons«-lejre i Europa, ifølge en undersøgelse foretaget af den Anglo-Amerikanske Palæstina kommission, og langt de fleste krævede øjeblikkeligt at blive transporteret til Israel. I løbet af perioden fra statens oprettelse og til d. 31. december 1948 indvandrede 101.819 personer; de våbenføre immigranter blev efter en kort uddannelse sendt til fronterne, men da der ikke fandtes en handledygtig administration, der kunne organisere immigranternes opsugning i samfundet, nøjedes man med at anbringe langt de fleste i store modtagelseslejre, hvor de blev underholdt af det offentlige. Økonomisk og administrativt herskede der kaos i Israel i de første måneder, det gik langsomt med at bygge et nyt administrationsapparat op på de ruiner, som englænderne havde efterladt sig, fordi landets bedste administrative kræfter var indkaldt. De færreste nye immigranter kunne landets sprog, og de fleste var demoraliserede efter næsten ti års tilværelse, først i Hitlers koncentrationslejre og siden i efterkrigstidens flygtningelejre; de havde vanskeligt ved at komme igang med produktivt arbejde, skønt der var mange beskæftigelsesmuligheder. I begyndelsen af 1949 var ca. ⅓ af Israels arbejdsdygtige befolkning indkaldt, og produktionen faldt katastrofalt, medens militærudgifterne og udgifterne ved opretholdelse af de store immigrantlejre medførte en galoperende inflation, som ingen havde magt til at bekæmpe, fordi skattevæsenet næsten var ude af funktion, og bankerne endnu ikke var underlagt en central myndighed. Størstedelen af landets befolkning var i disse måneder forbrugere, hvadenten de var i hæren eller sad i lejrene, og medens den lokale produktion faldt, måtte man indskrænke importen til det allernødvendigste, fordi hærens forsyninger først skulle sikres. Palæstina havde under det engelske mandat været knyttet til Sterlingblokken og havde importeret størstedelen af sit konsumvarebehov, landbruget dækkede kun en ringe del af levnedsmiddelforsyningen, og industrien var endnu i 1948 temmelig underudviklet; nogle måneder før mandatets ophør havde England ekskluderet Palæstina fra Sterlingområdet og havde blokeret dets reserver, således at det en overgang kneb med at holde importen af de mest nødven-

dige levnedsmiddelforsyninger igang. Suez-kanalen var blevet spærret for transport til og fra Israel, og olieforsyningen fra de arabiske lande var naturligvis ophørt. Alt i alt blev 1948 og begyndelsen af 1949 et magert år, man anede vældige problemer forude, når de demobiliserede soldater og de tusinder af immigranter, som uophørligt væltede ind, skulle beskæftiges og skaffes husly, men så længe kampene rasede, koncentrerede man sig om de to vigtigste problemer, at sejre over araberne og garantere immigranterne de mest elementære fornødenheder.

Administrationsapparatet begyndte at tage form, men valget af embedsmænd var temmelig tilfældigt. Stillet overfor kravet om at besætte de utallige regeringsposter i løbet af få uger, udnævnte de nye ministre og departementschefer ofte folk uden administrativ erfaring eller kvalifikationer, ligesom de forskellige ministerier havde tendens til at blive bemandet med medlemmer af den pågældende ministers parti. Israels regeringsadministration må endnu idag betale dyrt for disse forhastede udnævnelser, fordi det i mange tilfælde har været umuligt at fjerne embedsmænd, der engang blev sat på fejl post, fra deres stillinger. Medens administrationen stort set blev bygget efter engelsk mønster, udgjorde embedsmændene en blandet gruppe, der ikke var i stand til at videreføre de engelske traditioner. De højere embedsmænd i den engelske mandatregering var englændere, heriblandt enkelte af jødisk herkomst, medens deres assistenter for ⅔ vedkommende var arabere og for restens vedkommende jøder. Det samme forhold gik iøvrigt gennem hele den engelske administration og svarede til forholdet mellem jøder og arabere i den palæstinensiske befolkning. Mest effektivt foregik opbygningen af de administrationsområder, hvor det jødiske samfund i Palæstina havde haft selvstyre under mandatet, det gjaldt især absorbering af immigranter, sundhed og social forsorg, undervisning og landbrug. De respektive afdelinger under Jewish Agency og Det jødiske Nationalråd, der havde haft ansvaret for disse områder, blev omdannet til ministerier og fortsatte at fungere. Det viste sig, at Ben Gurion havde ret, da han i ugerne før statens oprettelse bekymret sagde, at det sikkert ikke ville skorte på ministeremner, når staten skulle proklameres, men spørgsmålet var, om der var nogen, der kunne holde jernbanerne igang.

Den nye administration stod overfor næsten uløselige opgaver, og problemerne voksede, efterhånden som immigrationen tog til. Levnedsmiddelproduktionen måtte sættes i vejret, for at man kunne ernære den stigende befolkning og nedskære importen; der skulle skaffes arbejde til de nye borgere og til de demobiliserede soldater, der snart ville søge ud på arbejdsmarkedet, landets transportsystem skulle organiseres og vejnettet genopbygges. Der var ved statens oprettelse 250.000 mennesker, der levede under utilfredsstillende boligforhold, boligtætheden var 2,2 personer pr. værelse, og der skulle bygges boliger for de nye immigranter; desuden skulle skattevæse-

net organiseres, der skulle indføres rationering, opbygges en politietat og et fængselsvæsen o. s. v. o. s. v. For 1949 så Israels handelsbalance således ud (regnet i mill. dollars):

Import	Export og Re-export	Underskud	Import uden betaling	Betalbart underskud
245	29,7	215,9	38,6	177,3

Da Israel blev oprettet havde det en jødisk befolkning på 650.000 (est), fra maj 1948 til 31. dec. 1948 indvandrede 101.828 immigranter, og i 1949 indvandrede yderligere 239.576. Ca. 1½ år efter statens oprettelse var befolkningen ved immigration og fødselsoverskud steget fra 650.000 til 1.013.871 jøder foruden ca. 60.000 arabere.

Det område, der idag danner den jødiske stat, har været skuepladsen for en tilbundsgående ændring i befolkningens struktur i løbet af de sidste 50 år. En overvejende arabisk befolkning er blevet udskiftet med en overvejende jødisk befolkning[21]. I 1900 boede der ca. 50.000 jøder i Palæstina, der dengang var tyrkisk administreret. Da Israel blev proklameret, androg befolkningen 1.280.000 personer, heraf 650.000 jøder og næsten lige så mange kristne og muhammedanske arabere, idag bor der i Israel 2 mill. indbyggere, hvoraf 180.000 er arabere og andre minoriteter og resten jøder. Størstedelen af araberne forlod Israel efter maj 1948 og tog ophold i de arabiske nabolande, hvor de fleste endnu idag lever i FN-organiserede flygtningelejre.

De 650.000 jøder, der boede i Israel i maj 1948, var næsten alle indvandrere eller første generations israelere, ifølge den første folketælling, der blev foretaget efter Israels oprettelse pr. 8. november 1948, fandtes der 716.678 jøder i landet, hvoraf 64,6% var født i udlandet, fordelt på følgende lande.

Tabel I.

Personer der var født i udlandet og bosat i Israel d. 8. 11. 48.

Oprindelsesland	%
Sovjetunionen	7,4
Østeuropa (excl. Sovjetunionen)	51,2
Mellemeuropa	18,6
Balkan	5,2
Nord- og Vesteuropa	1,9
Asien (excl. Israel)	12,5
Afrika	2,6
Amerika og Australien	0,6
	100,0

[21] Da den jødiske indvandring begyndte i 1882 var Palæstina befolket af 300.000 mennesker, hvoraf halvdelen var fastboende muhammedanere. 75 % af Palæstinas arabiske befolkning før 1948 var således enten nyankomne eller efterkommere af arabere, der i løbet af de sidste 100 år var indvandret, i høj grad tiltrukket af den økonomiske aktivitet som jødisk indvandring bidrog til at udvikle.

Af Israels 716.678 jøder (8/11 1948) boede 576.207 i byerne og resten d. v. s. 16.1 % i landdistrikterne. Halvdelen af landbefolkningen boede i de såkaldte *kibbutzim*, kollektive landsbyer, der både økonomisk og ideologisk havde betydelig indflydelse i det israelske samfund. I modsætning til tidligere års immigranter havde mange af de mennesker, der kom til Israel efter maj 1948, aversion mod alt, hvad der smagte af kollektivisme og kibbutzen mistede efterhånden sin numeriske betydning i forhold til den øvrige befolkning. Fra november 1948 til 31. december 1951 voksede Israels landbefolkning således med 180 %, medens kibbutzbefolkningen steg med kun 25,7 %, – den nye immigranttype, der var karakteristisk for immigrationen efter maj 1948, og som valgte landbruget, foretrak livet i de kooperative landsbyer fremfor i kollektiverne.

Tabel II.

Israels jødiske befolkning fordelt efter opholdssted d. 8. 11. 48.

Alm. landsbyer	24.200	3,4 pct.
Kooperative landsbyer	30.100	4,2 –
Kollektive landsbyer	54.200	7,6 –
Immigrantlejre	12.700	1,8 –
Diverse landdistrikter	17.100	2,4 –
Landdistrikter i alt	138.300	19,4 –
Bydistrikter	576.200	80,6 –
Jødisk befolkning i alt	714.500	100,0 pct.

Geografisk var Israels jødiske befolkning koncentreret på kystsletten mellem Tel Aviv og Haifa[25], hvilket bl. a. var årsagen til at de fleste militære iagttagere på forhånd ikke levnede jøderne en chance for at holde de arabiske styrker fra livet og samtidig holde alle grænser i Negev og i Galilæa, hvor der næsten ingen jødisk befolkning var af betydning. Negev-ørkenen, der omfatter ca. 50 % af Israels fladeareal, var befolket af 2810 jøder, d. v. s. 0,4 % af landets jødiske befolkning, medens 70 % boede på kystsletten og 12 % i Jerusalem og i Judæas bjerge. Denne koncentration på kystsletten er fortsat en af svaghederne i den geografiske fordeling af Is-

[25] Denne koncentrering af Palæstinas jøder på kystsletten skyldtes ikke blot naturlig tilbøjelighed, men også den engelske jordpolitik, som den var formuleret i den berømte Hvidbog af 1939. Chamberlains hvidbog reducerede jødisk indvandring til et minimum, 1500 pr. måned i de første fem år, hvorefter immigrationens størrelse skulle bestemmes i samråd med Palæstinas arabiske majoritet. Jødiske jordkøb blev begrænset til et område, der omfattede 2,6 % af Palæstina, et område, der stort set allerede var på jødiske hænder. Medens Balfourdeklarationen af 1917, der lovede jøderne, at England ville støtte oprettelsen af et jødisk nationalhjem i Palæstina, blev udfærdiget af Lloyd Georg i et forsøg på at samle verdens jøder bag de allierede i kampen mod ententen, var Chamberlains hvidbog et forsøg på at samle de arabiske lande bag de allierede under den anden verdenskrig.

raels befolkning, men skønt den forholdsmæssige fordeling af befolkning på distrikter ikke er ændret mere end nogle få procent i løbet af de sidste ti år, er Galilæa og Negev-ørkenen nu langt tættere befolket efter at Israels befolkning er tredoblet.

Tabel III.

Erhvervsfordelingen blandt jøder i Palæstina/Israel sammenlignet med andre lande.

	Palæstina 1.7. 47	Israel 1.7. 49	Belgien 1947	Frankrig 1946	USA 1940
Landbrug	12,6	13,8	12,3	36,5	17,6
Industri og Haandværk	26,5	23,5	43,5	23,8	25,4
Bygning og off. arbejder	8,7	8,3	5,7	4,8	6,8
Transport	6,3	7,1	7,0	5,7	5,9
Handel og Finansvæsen	19,4	18,0	13,5	11,8	16,1
Liberale erhverv	10,7	8,8			
Off. administration	7,9	11,7	15,1	13,5	23,0
Div. immaterielle erhverv	7,9	8,8			
Uspecificeret	–	–	2,9	3,7	5,2
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Erhvervsstatistiken røbede en anden af den nye stats strukturelle svagheder, nemlig det store antal personer beskæftiget i administrative erhverv og produktion af tjenesteydelser, måske den højeste procent i verden, og på den anden side den relativt lave beskæftigelse i primære erhverv som industri, landbrug og minedrift. Denne erhvervsfordeling, samt den i tabel II beskrevne uheldige geografiske fordeling af befolkningen, udgjorde to af de alvorligste problemer, som den israelske administration stod overfor at skulle løse. Det jødiske samfund i Palæstina havde i løbet af ca. 40 år gennemløbet udviklingen, fra et pionersamfund baseret såvel ideologisk som økonomisk, på fysisk arbejde med hovedvægten lagt på landbrug, til et bysamfund, hvis befolkning udviste en erhvervsdeling, der i mangt og meget lignede USAs. Landets jødiske befolkning var blandt de yngste i verden med forholdsmæssigt mange i aldersgrupperne under 34 år, 40 % af befolkningen var arbejdsdygtig og beskæftiget, arbejdsløsheden var minimal, men alligevel var over 50 % af samfundets lønmodtagere beskæftiget i produktion af tjenesteydelser. Erhvervsmæssigt havde Palæstinas 650.000 jøder ændret karakter sammenlignet med jøderne rundt om i verden, men den totale forvandling, Zionismens ideologer og politiske førere havde ønsket, havde ikke fundet sted. Før den anden verdenskrig var 3 % af jøderne uden for Palæstina beskæftiget i landbrug, minedrift og fiskeri, 36 % i industri og bygning og 61 % i tertiære beskæftigelsesgrene som transport, bankvæsen, handel og andre tjenesteydelser. I en vis forstand er disse tal imidlertid misvisende, idet jøderne besatte lederstillingerne i både landbrug, industri og

bygning og i ringere omfang, end statistiken lader forstå, var beskæftiget i disse fag, som arbejdere. De jøder, der indvandrede til Palæstina, havde i vid udstrækning ændret beskæftigelse; det jødiske folk i Palæstina var erhvervsmæssigt normaliseret, men det var blevet for normalt, og dets erhvervsstruktur lignede et højt udviklet og velsitueret industrisamfunds, medens sandheden var den, at både landets landbrug og industri var for ringe udviklet til at dække andet end en brøkdel af befolkningens behov, og industrieksporten f. eks. i 1949 ikke oversteg 10 mill. dollars.

Tabel IV.

Palæstinas jødiske befolkning fra 1922–46, dens vækst og fordeling mellem by og land.

År	Befolkning i 000	Antal byer og landsbyer	Landbefolkning i 000	Antal landsbyer	Bybefolkning i 000	Antal byer
1922	83.790	79	14.920	71	68.870	8
1931	174.610	129	38.450	110	136.160	19
1946	625.000	318	160.000	290	465.000	28

Ca. 75 % af den jødiske befolkning i Palæstina levede således i byer eller bydistrikter i 1946. Da jødisk kolonisering begyndte i 1882, boede kun 2 % af Palæstinas 24.000 jøder på landet, men da den zionistiske pionerindvandring begyndte i 1903 og den nye type immigranter kom til landet besjælet af den nye nationalbevægelses idealer om at genvinde retten til Palæstina ved jødisk arbejde og ikke ved udnyttelse af indfødt arbejdskraft, at genopbygge det forsømte Palæstina og samtidig forvandle det jødiske folk, indtraf ændringen, og i 1931 boede således 25 % af Palæstinas jødiske befolkning som da androg 174.610 mennesker på landet.

For at forstå, hvorfor denne udvikling fandt sted fra pionersamfund til bysamfund, må vi analysere to faktorer, der har været bestemmende for den jødiske erhvervsfordeling og dens fordeling mellem by- og landdistrikter: motiverne for jødisk indvandring gennem tiderne og den engelske mandatregerings svingende politik i forholdet til den zionistiske opbygning af et jødisk nationalhjem i Palæstina.

JØDISK INDVANDRING TIL PALÆSTINA FRA 1882–1948

Da Israels premierminister David Ben Gurion d. 14. maj 1948 trods politisk pres og alle advarsler tog det afgørende skridt, og erklærede staten oprettet, tog den provisoriske regering en ikke mindre skæbnesvanger beslutning om at tillade fri indvandring. I uafhængighedserklæringens tekst hedder det bl. a., at »staten Israel vil være åben for indvandring af jøder fra alle exilets lande ... Regeringens politik er at indsamle de i udlændighed levende jøder (ingathering of the exiles)«. Denne grundtanke blev inkor-

poreret i loven om tilbagevenden, som Israels parlament, Knesseth, vedtog d. 5. juli 1950, og som siger, at »enhver jøde har ret til at indvandre til Israel«, og at »enhver jøde kan få udstedt indrejsevisum, medmindre Immigrations-ministeriet er overbevist om, at ansøgeren enten handler mod det jødiske folks interesser eller måtte anses at udgøre en fare for den offentlige sundhed eller statens sikkerhed«.

Der har i de sidste år været en del diskussion om, hvorledes betegnelsen »jøde« bør defineres, bl. a. fordi man vanskeligt har kunnet kontrollere, om f. eks. alle de polakker, som i løbet af 1957 og de første måneder af 1958 er indvandret til Israel, virkelig er jøder, eller om mange af dem blot har ønsket at benytte lejligheden til at slippe ud gennem jerntæppet. Man har også vanskeligt kunnet kontrollere, om alle de personer, der ansøgte om visum til Israel i 1948 og 1949, og som havde mistet alle deres papirer i koncentrationslejrene under krigen, er jøder eller ikke. Staten har ikke rejst denne diskussion, for som den israelske statsadvokat har udtalt, – »den kendsgerning at en person ifølge Mose-lov ikke betragtes som jøde, f. eks. hvis han har en ikke-jødisk mor, forhindrer ikke, at han i sit forhold til staten betragtes som jøde«. Men fra de religiøse myndigheders side har man været meget nøjeregnende. Den israelske familieret er bygget på Mose-loven og senere rabbinsk lovgivning, og familieretslige spørgsmål hører under de rabbinske og ikke under de almindelige domstole. Da det f. eks. er forbudt en jøde at gifte sig med en ikke-jøde efter religiøs lov, må en rabbinsk domstole have bevis for at begge parter er jøder, før ægteskab indgås. Da staten imidlertid ikke har ønsket at indlade sig på en religiøs diskussion om, hvem der er jøde, og hvem ikke, har Indenrigsministeriet i 1958 vedtaget en forordning, hvorefter »den person er jøde, som ærligt beskriver sig som jøde«, og ifølge denne definition fortsætter man at udstede immigrantvisum.

Erklæringen om fri indvandring var både moralsk, politisk og historisk berettiget, skønt de 915.000 immigranter, som i det følgende ti-år skulle komme til landet, bl. a. skabte økonomiske problemer, som man i 1948 ikke kunne have anelse om, hvorledes man skulle løse. Men man følte instinktivt, at hvis den nye jødiske stat ikke først og fremmest ville anse det som sin pligt at åbne sine porte for alle de jøder, der enten af overbevisning eller af tvang ønskede at indvandre, ville det sætte et spørgsmålstegn ved selve berettigelsen af sin eksistens. Staten var ikke blot dannet for at løse Palæstinas 650.000 jøders problem og virkeliggøre deres ambitioner om national selvstændighed, men var i lige så høj grad dannet for at løse alle landflygtige jøders problem. Den zionistiske bevægelses hovedanklage mod den engelske mandatregering var netop rettet mod indvandringsrestriktionerne, og zionistiske politikere havde altid hævdet, at der ingen sandhed var i de engelske påstande om, at Palæstina ikke økonomisk kunne absorbere alle de jøder, som zionistbevægelsen ønskede at bringe ind.

Ligesom strategiske eksperter havde forsøgt at overtale de jødiske politikere til ikke at oprette staten, fordi den kun havde en minimal chance for at kunne overleve de arabiske militære angreb, således forsøgte økonomiske eksperter i 1948 også at tale regeringen fra at virkeliggøre princippet om fri indvandring. Som så ofte før og siden hen valgte man ikke at følge eksperternes henstillinger og i stedet regne med, at de tilfældigheder, som havde vist sig af så afgørende indflydelse i jødisk historie i Palæstina i nyere tid, atter ville være stærkere end befolkningseksperternes og økonomernes kalkulationer. Denne mangel på respekt for ekspertudsagn går som en rød tråd gennem Israels politik, som ofte synes at hvile på den trosbekendelse, at vision er mere pålidelig end kalkulation. Udenlandske og israelske eksperter ser f. eks. for tiden med nogen skepsis på muligheden af at brødføde en stor befolkning i Negev-ørkenen, hvor der menes at være ringe mulighed for en storstilet opdyrkning, og hvor udnyttelse af råstofforekomsterne, hovedsageligt kemikalier, næppe vil kunne give brødet til hundredtusinder, som planlagt. Typisk er imidlertid Ben Gurions udtalelse til det amerikanske Tidsskrift News-week (21/4 1958) hvori han siger: – »Jeg sagde engang, at der ville komme en tid, hvor der ville bo 50.000 mennesker i Tel Aviv. Mange mennesker svarede, at jeg var en drømmer, at det var en ørken. Men idag har Tel Aviv en befolkning på 350.000. Nu ønsker jeg at leve og se 500.000 mennesker i Negev-ørkenen«, (hvor der for øjeblikket bor ca. 50.000 mennesker).

De 650.000 jøder, der fandtes i Palæstina pr. 14. maj 1948, var næsten alle indvandret eller efterkommere af personer, der var kommet til Palæstina efter 1882, da der kun var 24.000 jøder i det ottomanske Palæstina. Det hævdes bl. a. af Israels præsident, Jitzhak Ben Zwi, der som videnskabsmand har beskæftiget sig med studiet af orientalsk jødiske samfund, at der altid har boet jøder i Palæstina. I landbyen Pekiin i Galilæa mener han at have påvist ubrudt jødisk bosættelse siden romersk tid, da det sidste jødiske oprør blev nedkæmpet fra 132–135 efter Kr. og jøderne enten flygtede eller blev deporteret. Men hvorom alting er, i 1882, da den moderne tilbagevenden til Zion begyndte, fandtes der kun 24.000 jøder i landet, en del europæiske jøder, som var kommet til Jerusalem eller en anden af de hellige byer for at studere de hellige skrifter og ende deres dage i Det hellige Land, og resten efterkommere af spanske jøder, der var flygtet fra Inkvisitionen i Spanien i slutningen af det 15. årh., og som via Middelhavslandene var kommet tilbage til Palæstina. Mellem de to jødiske menigheder var der næsten ingen kontakt.

I 1882 kom en større gruppe russiske jøder til landet på flugt fra pogromerne i Tsar-riget, der havde kulmineret året forinden. Men de kom ikke blot på flugt fra noget, men også besjælet af tanken om at bygge en ny jødisk stat i Det hellige Land. På flugt fra pogromerne valgte de immigration til

Palæstina fremfor turen over Atlanten til den nye verden, hvortil de fleste jøder på den tid rejste. Siden denne indvandring inddeler man immigrationen til Palæstina i bølger, efter immigranternes oprindelse, sammensætning og motiver for at rejse til Palæstina.

Den første indvandringsbølge (på hebraisk aliyah d. v. s. dragen op til Jerusalem) varede fra 1882 til 1903 og omfattende hovedsagelig de russiske jøder, der flygtede fra pogromerne og en gruppe jøder fra det syd-arabiske kongedømme Yemen, der fornylig var blevet berejst af opdagelsesrejsende, der havde fundet jødiske samfund, som levede i troen på, at de var de sidste jøder i verden. De russiske indvandrere kom til landet før Herzl skrev sit skrift »Der Judenstaat«, der gav stødet til oprettelsen af den politiske zionistbevægelse, og som resulterede i den første zionistkongres i Basel i 1897, hvor zionismens målsætninger for første gang blev formuleret. Som Israels første præsident, kemikeren, professor Chaim Weizmann, engang udtrykte det, – »folket uden land, skulle vende tilbage til landet uden folk«, men landet skulle vindes tilbage, ikke ved politiske resolutioner, men ved dræning af dets sumpe og opdyrkning af dets ørkner.

Den næste aliyah fandt sted fra 1903 til 1914, den begyndte efter oprettelsen af zionistbevægelsen og dens deltagere, studenter, middelklasse og mange medlemmer af den russiske arbejderbevægelse var dels præget af den nye zionistiske ideologi dels af socialismen. Denne aliyah blev kendt som arbejderindvandringen, og de af dens deltagere, der overlevede og holdt ud trods sygdom og nød, kom til at danne eliten i Israel og præger endnu både regeringen, parlamentet og de ledende kredse i arbejderbevægelsen. Præsidenten, Ben Zwi, og Ben Gurion hører til i denne gruppe Mayflowerimmigranter. Det var bl. a. pogromerne efter den russisk-japanske krig og den mislykkede revolution i 1905, der bidrog til at sætte denne aliyah igang, men den bragte iøvrigt også et antal jøder fra Yemen og Nord-afrika. I Israels nyere historie dominerer den anden aliyahs folk fuldstændig på den første aliyahs bekostning, arbejderaliyahen bragte nemlig en ideologi med sig og en organisation, der virkede i udlandet til dens fremme, medens de første russiske jøder kom til Palæstina fulde af offervilje og begejstring, men uden praktisk kolonisationserfaring, og uden mening om, hvorledes det nye samfund, de ville bygge, skulle se ud. De blev med tiden bønder og plantageejere, der drev deres brug med arabisk arbejdskraft, og de kom siden i heftig strid med den anden aliyahs socialistiske arbejderpionerer.

Den tredie aliyah varede fra 1915 til 1923. Under den første verdenskrig kom det nye jødiske samfund i Palæstina både politisk og økonomisk ud i en alvorlig krise. Dels var man afskåret fra økonomisk hjælp fra udlandet på grund af krigen, og dels stolede de tyrkiske myndigheder i Palæstina ikke på jødernes loyalitet. Resultatet blev massedeportationer, hungersnød og udvandring, således at antallet af jøder faldt fra 85.000 i 1914 til 57.000 i

1918. De afgørende ydre begivenheder i denne tredie aliyahs periode var det tyrkiske riges sammenbrud og Palæstinas besættelse ved den engelske armé under general Sir Edmund Allenby, udstedelsen af den såkaldte Balfourdeklaration og den russiske revolution. Balfourdeklarationen, hvori det bl. a. hedder, at den engelske regering »ser med velvilje på planerne om oprettelsen af et nationalhjem for det jødiske folk i Palæstina«, blev inkorporeret i Folkeforbundets mandat, da det i 1922 overdrog England kontrollen over Palæstina. Denne tredie aliyahs immigranter svarede i baggrund og ideologisk opfattelse til deres forgængere fra den anden aliyah, de var blevet organiseret af dennes udsendinge i Rusland og Polen og var inspireret af socialistisk arbejderbevægelses ideer. Det var i disse år, at arbejderfronten i Palæstina blev styrket, og at landbruget begyndte at blive organiseret i kooperativer. I 1922 blev den første moderne folketælling gennemført i Palæstina, og der fandtes da 752.000 indbyggere i hele landet, der dengang også omfattede det senere Transjordanien, heraf 11 % jøder. Under den engelske mandatperiode, der i realiteten varede i ca. 30 år, skønt englænderne i de første år befandt sig i Palæstina som okkupationsmagt efter det ottomanske riges sammenbrud, skulle der indvandre yderligere 500.000 jøder.

Den fjerde aliyah var en mellemklasse indvandring, som varede fra 1924 til 1931. Den bestod hovedsageligt af polske jøder, som under normale forhold ville være rejst til USA og måske der være blevet zionistisk interesserede amerikanere, men de blev ramt af den amerikanske immigrationskvota, og deres vandring rettedes mod Palæstina. Denne aliyahs mellemklassekarakter skyldtes dels de dårlige økonomiske forhold i Polen, men også den polske regerings skattelove, som især var rettet mod den jødiske mellemklasse. I samme periode nåede den økonomiske verdenskrise også Palæstina, økonomisk hjælp fra jøder i udlandet reduceredes betydeligt, således at det blev vanskeligt at absorbere alle de nye immigranter, og der fandt en betydelig udvandring sted. Et fænomen som har ledsaget alle indvandringsbølger, stærkest måske Mayflower-indvandringen fra 1903–14, hvor ca. 95 % af indvandrerne ikke holdt ud. 1931 blev i flere henseender en skillelinie i immigrationshistorien. Fra 1931 ophørte udvandring at blive et alvorligt problem i Palæstina, tidligere havde vejen hjem ligget åben, og mange benyttede sig af den, men efter 1931 blev verden en anden. For dem, der undslap Hitlers Europa, var der ingen vej hjem, og der var ikke mange muligheder for at opnå indrejse til andre lande.

Den femte aliyah varede fra 1932, da Tysklands jøder begyndte at mærke jorden brænde under deres fødder, og da det endnu var relativt let at rejse ud af Det tredie Rige og udføre en del af sine ejendele, og til 1939, da Europas jøder blev fanget mellem Hitlers jødeforfølgelser og den berømte engelske hvidbog, der begrænsede jødisk indvandring til Palæstina og forbød jødiske jordkøb i 93 % af landet. Ligesom Balfourdeklarationen så lyset som

kronen på en politik, der under den første verdenskrig havde til formål at mobiliserere verdens jøder for de allieredes sag, således var hvidbogen et forsøg på at imødekomme arabiske krav og mobilisere den arabiske verden bag de allierede under den anden verdenskrig. Den femte aliyah bragte næsten 217.000 jøder til Palæstina, ca. 30.000 pr. år, i hovedsagen bestod aliyahen af tyske jøder eller udvandrere fra Mellemeuropa, hvor de dårlige økonomiske forhold ramte jøderne, hvis mindretalsrettigheder samtidig blev indskrænket. Samtidig kom der et mindre antal jøder fra Yemen, hvor indvandring til Palæstina nærmest var af messiansk karakter. Den femte aliyah bragte både kapital og teknisk erfaring til landet, og den bragte økonomiske opgangstider i sit spor, først nu kom der gang i den industrielle udvikling, tidligere var det håndværk og småværksteder, der havde domineret. Denne økonomiske opgang fortsatte ind i den næste immigrationsperiode under den anden verdenskrig, hvor de allierede Afrikastyrker holdt den jødiske industrisektor beskæftiget dag og nat. Palæstina blev i disse år Mellemøstens industri-centrum, og grunden blev lagt for den industrielle udvikling, der fulgte efter Israels oprettelse. I 1931 kulminerede landbrugssektoren, der da beskæftigede 25 % af landets arbejdskraft, herefter begyndte dens talmæssige indflydelse at dale, efterhånden som flygtningene kom til at dominere immigrationen på pionerernes bekostning. Det var i de år, folkeviddet skabte udtrykket, – »kommen Sie aus Deutschland, oder kommen Sie aus Überzeugung?«

Indvandringen fra 1939 til1945 stod i naziforfølgelsernes og hvidbogspolitikens skygge, det var i de år at Haganah begyndte at organisere alle tiders største illegale indvandringsorganisation, der fra verdenskrigens udbrud og til statens oprettelse dirigerede over 300.000 jøder mod Palæstina og bragte 100.000 frelst i land. Fra 1939 til 1945 kom 92.000 jøder legalt og illegalt ind i landet, og fra 1945 til 1948 tillod Englænderne 30.000 jøder at indvandre, medens Haganah smuglede yderligere 30.000 i land[26].

[26] Fra 1882 til 1914 foregik en omfangsrig udvandring af jøder fra Rusland, hvor jøderne levede under stor politisk utryghed, fra Rumænien og Østrig. Palæstina var dengang kun målet for 3 % af den totale jødiske udvandring, der hovedsagelig var rettet mod USA og Vesteuropa. Efter den første verdenskrig da USA indførte kvotaordningen og zionismens ideologiske indflydelse på jøderne i Østeuropa var stigende, vandrede 15 % af den totale jødiske immigration i årene 1919 til 1931 til Palæstina. Fra 1932 til 1939, da krigen satte en stopper for de europæiske jøders bevægelsesfrihed, rettedes 46 % af verdens jødiske immigration mod Palæstina, og efter Israels oprettelse drog det store flertal af verdens jødiske immigranter hertil.

Den gennemsnitlige årlige indvandringsrate i forhold til den fastboende jødiske befolkning i Palæstina var fra 1882 til 1914 ca. 30 pr. 1000 fra 1915 til 1948 ca. 70 pr. 1000 og i statens første tiår ca. 140 pr. 1000. I 1949 da ca. 240.000 jøder indvandrede til Israel var forholdet 265 pr. 1000.

Tabel V.

Palæstinas jødiske befolkning, (skøn) 1845–1948.

1845	11.800	1922[1])	83.790
1882	24.000	1936	384.000
1890	47.000	1941	479.000
1900	50.000	1947	630.000
1914	85.000	1948[2])	650.000
1918	56.700	1948[3])	716.678

[1]) første Palestine Government folketælling 23.10. [2]) Israels oprettels 14. maj. [3]) første folketælling i Israel 8. nov.

Indtil Israels oprettelse var det jødiske samfund i Palæstina domineret af de østeuropæiske jøder. Under mandattiden kom ca. 88 % af alle de ca. 500.000 immigranter fra Europa, ca. 10 % fra Asien, 1 % fra Afrika og den overvejende del af resten fra Amerika. Skønt de europæiske immigranters andel holdt sig konstant på over 80 % af den samlede indvandring varierede de forskellige europæiske landes andel betydeligt i de forskellige aliyoth (plural af aliyah).

Tabel VI.

Jødiske immigranter efter emigrationsland i perioden 1919–1948.

Verdensdel Ialt	1919–1948 100%	1919–23 100%	1924–31 100%	1932–38 100%	1939–45 100%	1946–48 100%
Europa	87,5	93,0	85,8	88,6	81,5	95,6
Amerika	1,8	2,3	3,8	2,4	0,1	0,3
Asien	9,7	3,9	11,6	8,4	17,0	2,3
Afrika	1,0	0,8	0,8	0,6	1,4	1,8

I den tredie periode fra 1919–23 dominerede de russiske immigranter, medens der kom 31 % fra Polen. I den fjerde periode kom 50 % af immigranterne fra Polen og 19 % fra Rusland. I den femte periode fra 1932–38 begyndte den mellemeuropæiske immigration at gøre sig mærkbar, skønt polakkerne stadig talte ca. 50 %, medens tyskerne talte 20 %. Under den anden verdenskrig steg indvandringen fra de asiatiske lande til 17 %, men skønt Europa var afskåret fra Palæstina, lykkedes det jøder at smugle sig ud af kontinentet og nå til Palæstina ad de mest usandsynlige veje. Den europæiske gruppes sammensætning kan ikke som tidligere forklares ved positive eller negative faktorer, der tidligere betingede immigranternes handlinger. I denne periode var alle på flugt for livet og de jøder, der boede i lande, der var heldigt beliggende i forhold til Palæstina og Middelhavet, klarede sig bedst i kapløbet. Polakkerne talte i den periode 21 %, de flygtede via Rusland til Tyrkiet og Persien, tyske immigranter talte 22 % og rumænere og czekere henholdsvis 12 % og 11 %. I den korte periode mellem den anden verdenskrigs afslutning og Israels oprettelse kom 96 % af immigranterne fra Europa, mange illegalt og de fleste overlevende fra koncentrationslejrene, ⅓ var polakker og et lignende antal rumænere, 9% kom fra Ungarn

og 9 % fra Czekoslovakiet. Ved folketællingen i 1948 talte de israelske jøder af europæisk oprindelse 85 % af den samlede befolkning. I løbet af Israels første ti-år skulle dette forhold ændres fundamentalt, over halvdelen af Israels befolkning stammer i 1958 fra asiatiske og afrikanske lande, herefter betegnet »orientalske jøder«, samtidig er den ideologiske karakter, som immigrationen til Palæstina havde indtil 1931 og i nogen grad helt frem til statens oprettelse næsten forsvundet. »Før 1948 kom immigranterne til landet, siden blev de bragt«, siger man idag i Israel, for at beskrive forskellen på immigrationen før og efter statens oprettelse. De 650.000 jøder, der fandtes i Palæstina d. 14. maj 1948, har måttet modtage over 915.000 immigranter i løbet af de første ti år. Det siger sig selv, at dette har ændret det jødiske samfunds karakter, med en immigration sammensat af mennesker fra underudviklede lande i Asien og Afrika, og af mennesker, der overlevede koncentrationslejrene, og siden af immigranter fra Europa, der er sluppet ud af folkedemokratierne, har det været umuligt at opretholde den idealistiske livsform bygget på en socialistisk udformning af zionismen, som tidligere var det dominerende befolkningselements mål.

Før 1948 var Palæstinas jøder i den grad samfundsbevidste, at de sociale normer, man kendte fra hjemlandene i Europa, mistede deres betydning i det palæstinensiske samfund. Fysisk arbejde var et ideal i sig selv, uden at arbejdets karakter havde nogen afgørende indflydelse på vedkommendes sociale status. Indtægtsklasse eller ejendom var heller ikke nogen målestok. Den samme indstilling gjorde sig gældende i det økonomiske liv, hvor det at tillægge profitmotivet stor betydning var unationalt. Man vurderede ikke foretagender efter deres forrentningsevne, men efter deres betydning som instrument for den nationale opbygning. Denne indstilling til kapital og arbejde hæmmede naturligvis samfundets evne til at opspare kapital, fordi mange undlod at udnytte deres evner på områder, hvor det ville give dem indtægt og i stedet foretrak de at dyrke sumperne i Jezreel-dalen eller gå på vagt i Negev-ørkenen. Den kapital, som skulle til for at holde det nationale eksperiment i gang, kom fra udlandets jøder, indsamlet gennem de zionistiske fonds, og da disse penge ikke stillede samme krav til forrentning som private investeringer, stod det jøderne i Palæstina frit for at eksperimentere sig frem til en række samfundsformer og handels- og industriforetagender, som idag danner grundlaget for Israels økonomi, kibbutzim, de store Histadruth- (fagforbunds) institutioner etc., som siden vil blive mere udførligt omtalt.

Denne atmosfære forhindrede udviklingen af en initiativrig mellemklasse i Palæstina, hvorfor en stor del af det forretningsmæssige initiativ måtte vises af de store organisationer, som f. eks. De samvirkende Fagforbund, et forhold som bidrog til at give det israelske samfund det kooperative præg, det har i dag.

Med masseimmigration fra statens oprettelse, blev pioneridealerne tvunget i baggrunden, skønt de stadig gør sig stærkere gældende i Israel end i andre samfund. De er blot ikke mere fælleseje, men findes i visse befolkningsgrupper, som f. eks. i kibbutzerne og blandt hærens regulære mandskab, i parlamentet og i Histadruths organisationer. Pionermentaliteten eksisterer idag i modsætning til den almindelige indstilling i befolkningen, men i overensstemmelse med de ledende politiske gruppers idealer. Det at regere i Israel idag er et privilegium forbeholdt immigranterne fra før 1948. Det mærkelige er iøvrigt, at den brede befolkning, der nu i beskedens omfang hengiver sig til drømmen om en behagelig tilværelse i modsætning til tidligere tiders samfundsbevidsthed, indtager en valen holdning til deres nye tilværelse, – de føler sig på en måde trygge i forvisningen om, at de, skønt de selv har ladet idealerne falde, regeres af personer, der repræsenterer den gamle idealistiske samfundsorden.

Den nye immigranttype var i årene umiddelbart efter statens oprettelse europæiske jøder, der havde overlevet koncentrationslejrenes helvede ofte ved at handle efter normer, som under normale omstændigheder ville blive fordømt som asociale. Andre havde overlevet i skovene som partisaner eller i arbejdslejre i Sovjetunionen. De fleste kom til Israel gennem en eller anden lejr, hvadenten det var en af de mange »displaced persons«-lejre, der blev opretholdt af internationale velfærdsorganisationer eller de engelske interneringslejre for illegale immigranter på Cypern. Disse mennesker var ikke samfundsbevidste, og hvis der var en generalnævner for deres forventninger og adfærd, så var det at få lov til at bygge deres egen tilværelse op og så vidt muligt være i fred for myndigheder, forordninger, pligter o. s. v. De stolede på den lære, de havde erfaret så bittert i lejrene, at man kan klare sig uden ideologi, men ikke uden mad. Mange af dem har i årenes løb skiftet mening.

Den anden gruppe europæiske immigranter var flygtningene fra tilværelsen i de folkedemokratiske lande, de kom til Israel fjendtligt sindet mod alt, hvad der smagte af regeringsintervention, embedsmænd, kooperativer og kollektiver, netop de økonomiske former der dominerede Israel.

Den tredie indvandrergruppe efter 1948 er de orientalske jøder, der kom fra de fattigste lag af de underudviklede landes befolkninger. Deres idealer var de samme som de samfunds, de havde forladt. De nærer ingen foragt for uproduktive erhverv, ejendomsretten er ukrænkelig, og deres sociale status bestemmes af ejendommens størrelse. Når de ejer opsparet kapital, er den bundet i faste værdier, der hurtigt kan omsættes. De kom fra lande, hvor underernæring i deres indtægtsklasse er et velkendt begreb, hvor en beskeden indkomst er et ideal, og en kontorstilling en social position, fordi den ikke er forbundet med fysisk arbejde. Der må fra denne regel gøres en undtagelse, som gælder de ikke-levantinske elementer af den orientalske im-

migration. D. v. s. jøder som har levet relativt afsondret fra den akulturisering, der præger mange af de afrikanske og asiatiske middelhavslande, f. eks. de yemenittiske jøder, der levede isoleret i Syd-arabien, Atlasbjergene og de kurdiske jøder, som har bevaret en respekt for arbejde og håndværkstraditioner, som de let overfører til arbejde i landbruget eller i industrien.

Israels befolkning passerede de to millioner d. 1. maj 1958; ved statens oprettelse boede der 650.000 i landet, under våbenstilstandsaftalerne overførtes 160.000 personer, druzere, arabere og andre minoritetsgrupper til Israel. 70 % af befolkningstilvæksten på næsten 1,2 mill. skyldes indvandring, medens 30 % stammer fra fødselsoverskud. Fra statens oprettelse til d. 31. dec. 1957 er der indvandret 905.655 personer og udvandret ca. 87.000.

Tabel VII.

Israels befolkning pr. 31. 12. 1957.

Jødiske israelere	1.762.741	
ikke-jødiske isr.	213.213	– (147.000 muhammedanere, 45.000 kristne og 21.000 druzere.)
Ialt	1.975.954	

Tabel VIII.

Immigration til Israel fra 15. 5. 48 til 31. 12. 57 og samlet immigrationsfordeling efter verdensdel.

1948	101.828		Asien	258.181	28,8 %
1949	239.576		Afrika	222.803	24,8 %
1950	170.249		Europa	388.901	43,4 %
1951	175.095		Amerika	7.456	0,8 %
1952	24.369		Australien	188	0,0 %
1953	11.326		Ukendt opr.	18.826	2,2 %
1954	18.370		Ialt	905.655	100,0 %
1955	37.478				
1956	56.234				
1957	71.130				
Ialt	905.655				

Den første indvandringsbølge varede i halvandet år efter statens oprettelse. 342.000 personer indvandrede, i hovedsagen overlevende fra koncentrationslejrene, der kom fra Italien, Frankrig, Østrig og Tyskland. I vinteren 1948–49 under den af FN etablerede våbenhvile, lod englænderne de jødiske internerede på Cypern slippe løs og sejle til Israel, og samtidig begyndte overførslen af den første jødiske menighed i sin helhed, den bulgarske, hvoraf 40.000 af de 43.000 overlevende valgte at udvandre til Israel. Denne immigration fra Bulgarien åbnede et nyt og ukendt kapitel i Israels næsten 70-årige indvandringshistorie, idet det blev den første af en række jødiske samfund, som i de kommende år skulle overføres til Israel, omfat-

tende børn og gamle, kronisk syge og kriminelle. I samme tidsrum kom der 35.000 af Tyrkiets 80.000 jøder, 20.000 fra Czekoslovakiet, 28.000 fra Polen og næsten 90.000 rumænske jøder. I maj 1949 flyttede størstedelen af Libyens jøder til Israel og samtidig åbnedes et af de mest dramatiske kapitler i historien om de forfulgte jøders hjemkomst, »Det flyvende Tæppe«-aktionen, der førte 46.000 yemenittiske jøder til Israel fra det engelske kronprotektorat Aden, hvortil de havde begivet sig til fods eller på kameler på en strabadsfuld færd gennem den arabiske ørken, hvis sheiker var blevet bestukket af jødiske hjælpeorganisationer, til at vende ryggen til og lade jøderne drage gennem deres domæner til Aden, hvorfra de blev sendt med flyvemaskiner til Israel.

Medens »Det flyvende Tæppe«-aktionen var igang, vedtog det irakske parlament en lov i marts 1950, der gav irakske jøder lov til at forlade landet, hvis de ville opgive deres statsborgerskab og fraskrive sig alle deres ejendele. Immigrationen begyndte langsomt, for langsomt tilsyneladende for de isakske myndigheder, der fængslede og dødsdømte en del jøder for zionistisk aktivitet. I marts og april 1951 var aktionen på sit højeste, »Ali Baba« var dens kodenavn, og efter nogle måneders forløb havde 124.000 irakske jøder nået Israel, og på nær nogle få tusinde var den irakske jødiske menighed, der havde eksisteret siden det første tempels ødelæggelse for godt 2500 år siden, likvideret. De irakske jøder kom – som de yemenittiske før dem – uden andre ejendele end deres tøj, i begyndelsen fik de lov til at udføre 10 irakske pund, men denne tilladelse blev senere annulleret. I hele denne periode af masseimmigration kom der en stadig strøm af jøder fra de franske besiddelser i Nordafrika, og efter midten af 1950 fik 3000 ungarske jøder lov til at udvandre. I 1949 kom der 20.000 immigranter pr. måned, i 1950 13.000 og i den første halvdel af 1951 atter 20.000 pr. måned, men med oktober 1951 indtrådte en stilstandsperiode, der dels skyldtes de øst-europæiske landes udvandringsrestriktioner og dels den israelske regerings ændrede politik. I maj 1951 havde landet næsten fordoblet sin befolkning ved indvandring, og medens man under krigen havde ladet stå til og i ringe grad havde bekymret sig om de økonomiske problemer, som immigrationen ville medføre, begyndte man nu at blive betænkelig, loven om fri indvandring, som var stadfæstet i uafhængighedserklæringen, måtte tolkes i lyset af de økonomiske problemer, som immigrationen og immigranternes opsugning i samfundet pålagde staten. Indvandring mente ikke blot ret til at komme ind, men også forpligtelse for staten og Jewish Agency til at transportere immigranterne til Israel, indlogere og bespise dem, lægebehandle dem og sørge for alle deres fornødenheder, indtil de kunne stå på egne ben i samfundet, hvilket vil sige skabe arbejde og skaffe boliger, bygge hospitaler etc.

I slutningen af 1951 besluttede myndighederne sig efter svære betænke-

ligheder til at gennemføre et nyt princip i indvandringspolitikken, – den selektive immigration, der bl. a. pålagde alle immigranter at arbejde i landbruget i to år efter deres ankomst, samt fastslog, at mindst 80 % af alle immigranter skulle være under 35 år eller ihvert fald medlemmer af familier, hvis forsørger ikke var over 35 år gammel. Desuden begyndte man at kræve en blank lægeattest, idet uafhængighedserklæringens ord om, at en immigrant kunne afvises, hvis han udgjorde en fare for statens sundhed, var blevet tolket meget bredt. Næsten alle immigranter fik lov til at komme ind, tidligere bortset fra en gruppe sorte jøder fra Cochin i Syd-indien, som led af Elephantiasis og derfor blev nægtet indrejse. I stedet sendte man læger til Indien for at behandle dem, og efter nogle års forløb indvandrede størsteparten. Den selektive indvandringspolitik blev iøvrigt kun anvendt overfor jøder, der ikke faldt under *rescue*-kategorien, og som derfor kunne udsætte deres immigration, uden at dette ville medføre fare for deres sikkerhed.

Den nye immigrationspolitik gjorde næsten øjeblikkelig sin indflydelse gældende, medens den månedlige gennemsnitsimmigration for 1951 var på næsten 15.000 faldt immigrationen i oktober til 5000, næste år indvandrede der kun 2000 pr. måned i gennemsnit og i 1953 var immigrationen nede på mindre end 1000 pr. måned. Fra statens oprettelse og til slutningen af 1953 var 718.000 immigranter kommet til landet, det var næsten dobbelt så mange, som var indvandret under de 29 års engelsk mandat i Palæstina; en immigrant var ankommet til landet hver 3. minut i løbet af dets første 3,5 leveår, har man regnet ud. Pausen i indvandringsstormen brugte israelerne til at organisere absorberingen af de mange, som ikke havde kunnet klare sig selv, og som myndighederne ikke havde kunnet arrangere arbejde og bolig for, men de anvendte den også til at forberede vejen for de nye indvandrere, som man vidste, den nære fremtid ville bringe. Man udviklede i disse år en absorberingsteknik, som vil blive mere indgående omtalt i anden halvdel af denne artikel, fra immigrantlejrene, hvor befolkningen opretholdt livet ved offentlig forsorg, via gennemgangslandsbyerne, de såkaldte *ma'abaroth,* til den velorganiserede fra skib-til-landsby teknik, der blev bragt i anvendelse, da immigrationen atter tog fat efter et par års pusterum. I august 1954 boede kun ca. 100.000 immigranter i temporære landsbyer, hvor de var beskæftiget med offentlige arbejder, de øvrige af periodens immigranter havde ved egen eller myndighedernes hjælp fundet arbejde og tag over hovedet.

På denne tid begyndte en ny masseindvandring, denne gang hovedsagelig fra Nordafrika, hvor konflikten mellem selvstændighedsbevægelserne og Frankrig bragte jøderne i en vanskelig situation; denne immigration blev betragtet som et rescue-projekt, og uanset sundhedstilstand eller arbejdsdygtighed besluttede regeringen at bringe ca. 75.000 nordafrikanske jøder ind

i løbet af de næste 2 år, da pogomerne i Ægypten begyndte, samtidig med at revolutionen i Ungarn og Gomulkas liberaliseringspolitik i Polen atter gjorde spørgsmålet om indvandring fra Østeuropa aktuel. Især var immigrationen fra de østeuropæiske lande velset i Israel, fordi den ville danne en vigtig kulturel modvægt mod den overhåndtagende orientalske immigration, der var i færd med numerisk at reducere den europæiske del af Israels jødiske befolkning til en minoritet. Den nordafrikanske indvandring bestod af mennesker, som havde levet en kummerlig tilværelse i deres hjemlande, og som, efter at have overvundet de psykiske vanskeligheder forbundet med at blive omplantet til det fremmede israelske milieu, ville opleve tilfredsstillelsen af en forhøjet levestandard næsten umiddelbart efter ankomsten til Israel. Men den ægyptiske immigration skabte problemer, som ikke kunne løses på grundlag af tidligere års erfaringer med immigranter fra underudviklede lande. Mange af ægypterne havde akademisk uddannelse eller var faglærte arbejdere, mange havde været velsituerede forretningsmænd og højtstående embedsmænd før Nassers jødelove trådte i kraft. De ægyptiske immigranter, og i endnu højere grad de ungarske og polske kunne ikke behandles kollektivt, og medens man for de mindre kvalificerede immigranters vedkommende fortsatte fra skib-til-landsby projektet, indførte man for de teknisk og akademisk uddannede immigranters vedkommende individuel behandling, som næppe noget andet immigrantland har præsteret. Man åbnede kystbæltet mellem Tel Aviv og Haifa, som ellers generelt havde været spærret for immigranter, medmindre de kunne bosætte sig der ved eget initiativ. Man anbragte i hundredvis af journalister, ingeniører, læger etc. på hoteller, hvor de levede på det offentliges regning, indtil specielle arbejdsanvisningskomiteer havde skaffet dem beskæftigelse og lejlighed. En rapport fra Jewish Agencys absorberingsafdeling oplyser f. eks., at det pr. marts 1958 var lykkedes at finde arbejde til 413 af de 450 læger, der var indvandret siden januar 1957. Denne forskelsbehandling mellem ukvalificerede og kvalificerede immigranter kunne naturligvis ikke undgå at skabe problemer, fordi det overfladisk gav indtryk af at være en favorisering af europæiske immigranter på de orientalske immigranters bekostning, men stillet overfor muligheden af, at de polske og ungarske akademikere ville rejse tilbage til deres hjemland, hvis de blev skuffet over levevilkårene i Israel, og derved berøve landet et værdifuldt tilskud af åndsarbejdere og teknikere, havde myndighederne næppe noget valg. I økonomisk henseende var de øst-europæiske, især de polske immigranter stillet bedre end andre, idet de fik lov til at udføre alle deres personlige ejendele til Israel, samt maskiner, kliniker, biler og hvad de ellers måtte have ejet. Fra lavpunktet i 1953 på ca. 11.000 immigranter steg immigrationen i spring til 18.500 i 1954, 37.500 i 1955, 50.000 i 1956 og til den foreløbige kulmination i 1957 på 71.000 immigranter. Den nøje planlagte absorberingsproces, hvis første princip var, at alle immi-

granter skal kunne sove den første nat i det nye land under eget tag og spares for masseimmigrationens forsorgstilværelse i telte, træskure eller blikhytter, og at børnene den første dag skulle kunne gå i skole, og mændene på arbejde, er nu i færd med at bryde sammen under immigrationspresset. Men det er et problem, som hører under statens andet tiår og derfor udenfor denne artikels rammer.

Hvorledes blev det første ti-års problemer løst, og i hvilket omfang; hvorledes er immigranterne blevet absorberet; i hvilket omfang har Israel udviklet sig gennem denne proces socialt og økonomisk og i hvilken udstrækning har Israels udvikling præget dets mindretals levevilkår; det er nogle af de spørgsmål, der vil blive behandlet i en følgende artikel.

Det første ti-års udvikling.

	1948[1]	1958
Landbrug.		
Opdyrket areal	1.650.000 dunams	3.840.000 dunams
Overrislet areal	300.000 dunams	1.225.000 dunams
Antal jødiske landsbyer ..	305	743 (1. 1. 57)
Landbrugsproduktionen for udvalgte produkter.		
Hvede	21.200 tons	83.000 tons
Grønsager og kartofler ...	106.000 tons	335.000 tons
Jordnødder	300 tons	16.200 tons
Bananer	3.500 tons	20.500 tons
Fisk	3.500 tons	11.400 tons
Æg	242.500.000 stk.	630.000.000 stk.
Mælk	85.950.000 liter	224.500.000 liter
Citrusfrugter (eksport) ..	3.895.000 kasser	8.058.000 kasser
Skovareal i Dunams	53.000	249.000
Mineralproduktion.		
Potaske	5.154 tons (1953)	78.200 tons (1957)
Fosfater	23.092 tons (1953)	114.931 tons (jan.-okt. 1957)
Industriproduktion.		
Cement	159.865 tons	587.562 tons (jan.-okt. 1957)
Superfosfater	24.436 tons (1952)	105.000 tons (1957)
Bildæk	118.367 stk. (1953)	170.600 stk. (jan.-okt. 1957)
Elektricitetsproduktion ...	329.205.000 kwh	1.124.727.000 kwh (jan.-okt. 1957)
Udenrigshandel.		
Import	253.120.000 $ (1949)	400.000.000 $ (1957)
Export	29.680.000 $ (1949)	130.000.000 $ (1957)

Transport og kommunikation.	1948[1]	1958
Handelsskibe	10	34
Tonnage i Br.Reg.T.	14.000	176.000
Telefoner	18.400	78.000
Sundhedsvæsen.		
Hospitaler	63	106
Senge	4.626	12.400
Undervisning.		
Underskole, mellemskole og gymnasier (jødiske)		
skoler	1.240	1.676
lærere	6.283	17.792
elever	127.500	342.000
Underskole, mellemskole og gymnasier (arabiske)		
skoler	56	124
lærere	186	882
elever	7.500	26.000

[1] hvor intet andet anført.